

MENSILE.

Spazio corrente con la Posta.

REGORŠE

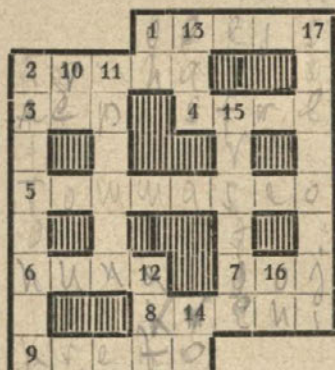
ETO III. T ST, RIJADJ--1977. ŠT. 2

VSEBINA 2. ŠTEVILKE:

Lojz Kraigher: MATEJ IN MATILDA	Stran	35
Jožko Kralj: FANTOVSKA	„	37
Albert Širok: PRI VASILIJU MIRKU	„	38
Marijana Kokaljeva: BRAT IN SESTRA	„	43
France Bevk: MRTVAŠKI DIH	„	44
Ivo Mihovilović: BOLESNIK	„	47
Karel Širok: TAM ZUNAJ	„	47
Zorka Pregarčeva: IZGUBLJENA PISMA	„	48
Ivo Mihovilović: CVET NAD GRADOM	„	54
Ferdo Plemič: JEKLO OB KREMEN	„	54
Drago Gervais: ISTRA U LITERATURI	„	56
Drago Godina: BODOČI DENAR	„	60
ŠPORT IN TELOVADBA: Rado Fač: Beležka. — Mirko Luin: Lahka atletika.	„	64
IZ ŽIVLJENJA IN SVETA: Zj.: Društvom v premislek. — Vpliv alkohola na napredek v šoli. — Monopoliziranje svetovnih sirovin. — Umetniki stradanja v živalstvu	„	67
KNJIŽEVNOST IN UMETNOST: Albert Širok: Ksaver Meško — Mladini. — Uredništvo je prejelo knjigo. — Febus: „Rjovi“ Kitajska!	„	70
UREDNIŠKE BELEŽKE	„	71
JAPONSKI HUMOR	„	72
NA PLATNICAH: Za kratek čas (Bobka: Križanka. — R. F.: Računska uganka. — Š.: Uganka. — Rešitev nalog iz 1. št.)		
SLIKE: Albert Sirk: Vasilij Mirk (str. 38.) — France Gorše: Dve karikaturni študiji. (str. 55.) — Z izletov turistovskega odseka M. D. „Prosvete“ - Trst: Na vrhu Slavnika (str. 64.); Kraško skalovje Rožne doline pri Dragi (str. 66.).		

ZA KRATEK ČAS

1. KRIŽANKA. (Sestavila Bobka.)

Vodoravno: 1. Sveta gora; 2. pokrivalo in denar; 3. podaljšek telesa, ki ga človek nima; 4. naklonska oblika glagola strelji; 5. znano dijaško društvo; 6. ženska, ki se je svetu odrekla; 7. vzklik začudenja in bolesti; 8. spregalna oblika glagola kreniti; 9. staroveška božica pesništva.

Navpično: 1. Nekdo, ki ni ne jaz ne ti; 2. samostalniška oblika nekega glagola, ki izraža premikanje; 10. glaska; 11. opomin; 12. listina; 13. sovražnik pleše; 14. grška črka; 15. vodno rastlinje; 16. kakor 1.; 17. dežela ob morju.

2. RAČUNSKA UGANKA. (Priredil R. F.)

Imel sem nekaj orehov. Prvi dan sem jih pojedel polovico in še 5 zraven, drug. dan zopet polovico in še pet zraven, a tretji dan prav tako. Gstalo mi je 5 orehovi. Koliko sem jih imel prvotno?

3. UGANKA. (Napisal Š.)

Dovolj 4 črke in že ti izdajo ime našega moža, predstavnika najbolj glasne umetnosti. Če zamenjaš prvo črko, pa dobiš ime zastopnika naše najbolj tihe umetnosti. Če izpustiš pri prvem imenu zadnjo črko, izveš kaj ta ljubi; če izpustiš isto črko pri drugem, spoznaš, kaj ljubi ta.

Lojz Kraigher :

Matej in Matilda.

Zena — vidiš — mi ni mogla biti ovira, če se mi je hotelo drugih žensk. Saj se mi ni hotelo. Kot vojak sem se navadil posedanja po kavarnah in gostilnicah, skoraj vedno samo v moški družbi, pri šahu in pri kartah, pri popivanju in prepevanju, pri debatah in prepirih, pri razgrajanju in divjanju, — če le mogoče — pozno v noč. — Za ženske mi ni bilo...

In vendar sem se vrgel za Matildo! — Morda me je presunilo, ker sem jo bil razžalil z grdo psevko; morda me je tirala nevidna moč... Vleklo me je k nji in vse telo mi je gorelo za njenim mesom, — kakor da sem vrtkal z enim samim pogledom ves opojni čar njene ženske dražesti in njenih grešnih nagnjenj. Postopal sem za njo in jo iskal. Nastavljal sem se ji in jo lovil. Izvohal sem prostore, kamor je zahajala s svojim možem; cele večere sem predsedel v njeni bližini in jo prosil in rotil z očmi... Ona se ni ozrla vame. — Zavedala se je, da jo oblegam; a delala se je, ko da me sploh ne vidi. Čeprav ji je moje občudovanje brez dvoma godilo, me je prezirala z veličanstvenim ponosom. In obenem se mi je morala rogati: — Ali sem tako neroden, ali sem tako neotesan, da ne vem, na kak način bi zlahka prišel v njeno družbo? Ali bi se ne mogel potruditi, da se seznanim z njenim možem, kar bi bila vendar igrača? Potem bi se mi hitro nudila prilika, da prisedem kot slučajno v njeno družbo! — Ti me poznaš, da nisem bojazljiv; a v nekem oziru sem vseeno malce plašen. Nerad se urivam v novo družbo, ker mi je nerodno z novimi ljudmi. Morda je lenoba in nemarnost, ker bi se moral trgati iz privajenega redu in se prilagajati novim okolnostim. Morda je bojazen pred neugodjem, ki bi mi ga povzročalo uvodno tipajoče in prazno besedičenje. Morda je celo strah pred možnostjo novih zapletkov in spopadov. — Pri Matildi mi je nekaj družega branilo, da bi se urinil v njeno družbo. — Ker sem iskren in prostodušen človek, ki hodi ravna pota in ne skriva svojih misli, bi ne vzdržal v družbi njenega moža, ki sem mu ženo zalezoval in ki bi mu jo hotel izneveriti. Ker sem imel zahrbtno in sovražne namene zoper njegov zakonski mir in zoper njegovo zakonsko čast, sem mu hotel ostati tudi zares za hrbtom, dekler bi ne prišel čas, ko bi nastopil očitno kot njegov sovražnik. — Zato sem oblegal Matildo samo skrivaj, ker sem jo hotel zapeljati v razmerje, pri katerem bi se že od vsega začetka zavedala, da se podaja v pregrešno pustolovščino, ki ji grozi z nevarnostmi, morda

celo z izgubo dosedanjega ugodnega pčložaja in s popolno izpremembo življenja in razmer. — V mejah družabnega življenja se ti mnogokrat igraje posreči, da zapelješ žensko v nezvestobo, v lahkotno in begotno igro lahkoumnega ljubimkanja. Za to imaš na razpolago povprečne in površne ženske vsakdanje nemorale, plitke in brezvestne strahopetke sladostrastja. — Meni je bilo zmerom ogabno to hitrobežno, po navadi celo posiljeno pokušanje ljubezni in to neokusno in nesnažno ponujanje z grehoto... Če je zagorela ljubezen v meni, naj ne tli kot skromen in ponižen ogenjček na izposojenem ognjišču; — če je zagorela ljubezen v meni, naj vzplapa in vzplameni kot vihrajoč požar!... Če grešim, grešim do dna in brez sramu, z vso čustvenostjo in s celo dušo. Če sem zabrepenel za žensko in če sem sklenil, da si jo priborim, jo hočem imeti vso — do dna in brez sramu, z vso njeno čustvenostjo in s celo njeno dušo. Ne maram polovičarstva in sramežljivega slepomišenja. Če si moja, — hajdi z mano in ne oziraj se! — pa naj gre pot v obljubljeni deželici ali pa v osmrajeno močvirje, — v puščobno, a dostojno meščansko sredo ali pa — pod vislice!...

Razmerje med njo in njenim možem ni bilo prav globoko. Maks Rüdinger je bil precej neznamenit človek in je napravil utis potomca starih germanskih vitezov, ki so postali tekom generacij plehki meščanski kupčevalci. Lasje in obrvi in brčice in muha pod spodnjo ustnico, podaljšana do podbradka, — vse je bilo svetlorumeno in silno dolgočasno. Oči so bile drobcene, azurno-modre, vrat širok, telo pa šibko in majhno. Hodil je skoraj vedno v športni obleki, z volnenimi dokolenkami in v velikih rumenih čevljih. Bil je izmed ljudi, ki so doma v vsakdanjih svojih razmerah filisterski in suhoparni, točni v vseh stvareh do skrajnosti; če pa pogledajo po svetu, nenadoma oproščeni okovov svojih navad in svojega redu, jih hitro kaj podžge, da se razmahnejo in da zarogovilijo preko svojih moči in preko svoje volje. — Tako je doživela Matilda ob njegovi strani silno razočaranje, ko je spoznala, da je veseljaški in razsipni nemški vitez, ki jo je bil zamamljal na Bledu in v Italiji in v Švici, — v resnici samo trezen in zelo natančen nemški branjevec.

Če sem ju opazoval v kavarni ali v gostilnici ali kjersibodi, sem bil prepričan, da moje obleganje ne more ostati brezuspešno. Ko se je on zabaval s prijatelji ali s kartami, se je ona po navadi dolgočasila. Mnogokrat je bilo celo očitno, da sta sprta. Po ves večer ni izpregovorila z njim besedice. Zabavala se je z ženskami svojega omizja ali s kakim posameznim gospodom, ki se je potrudil zanjo. Včasih je prav predrzno zakoketirala z lepim tujcem ali tudi z več gospodi hkrati. Jaz pa sem dosegel šele po dolgih tednih, da se je začel tuintam ustavljati njen pogled na meni in da je postal pola-

goma prijaznejši in zaupljivejši. Nekoč pa, ko sta sedela sama pri svoji mizi in sta bila sprta, da se nista pogledala in da sta se drug od drugega obračala in odmikala, — se mi je končno vdala z vsemi svojimi pogledi in z vsem svojim ženskim hrepenenjem, ki ga je položila vanje. In če se je nagnil Rüdinger na mizo in me njenim očem zakril, se je s svojim stolem zagugala nazaj in se zagledala vame za njegovim tilnikom... A ko sem jo drugo jutro pričakoval na cesti in se ji odkril in se ji predstavil in jo poprosil devoljenja, da jo par korakov spremim, — se mi je začudena umaknila in mi dejala z mrzlim pogledom:

«Gospod se je bržkone nekoliko zmctil!»

Zmignila je s pleči, naklonila glavo in odšla...

Bil sem tako neskončno presenečen in osramočen, da sem obstal in zazijal. Kri mi je vzvalcnila v lica in nenadoma zopet uplahnila; — klaverno sem stisnil vrat v ovratnik in roki v žepe in se odpravil po svojih potih...

Za nekaj dni sem obleganje opustil. — A zdajci sem se spomnil: — To je bilo maščevanje za ono psovko! — Poceni maščevanje, draga moja! — No, — naj ti bo to zadoščenje; — jaz pa se ne dam preplašiti! S tem večjim ognjem, s tem neomajnejšo odločnostjo, s tem bolj prebrisano lokavostjo te bom zasledoval!...

Ko sem si zopet drznil v njeno bližino, sem moral hitro vedeti, — da ni molčala. Povedala je možu in menda vsemu omizju, kako imcnitno me je nagnala. Mojim pogledom se je izogibala, a njen nasmeh je bil zmagošlaven in porogljiv. Drugi od omizja so me gledali pomilovalno in omalovažujoče. Maks Rüdinger je bil zamišljen in strog; oziral se je name samo trenetkoma in me tehtno in resno precenjeval. Zdel se mi je potrpežljiv in miren možiček, ki bi se ne dal zavesti k prenagljenemu dejanju in bi ne vzrojl kar tako.

Začel sem z novo taktiko. V Matildino obližje sem še vedno hodil, ker ji nikakor nisem hotel priznati, da me je nagnala, — in ker sem hotel tudi njenemu omizju dokazati, da ne zahajam v njih okolico samo zaradi ženske. Rad bi jih bil prepričal, da prihajam radi pijače in nekaterih znancev in da sem se le mimogrede izpozabil za gospo Matildo. Njo pa sem nadziral in opazoval, da mi ne bi mogla uiti, pa če bi samo z očesom trenila. Njenih pogledov nisem iskal in spogledavati se nisem hotel z njo; a vzbudila se ji je polagoma zavest, da stojim za njenim hrbtom in da pazim nanjo in da čakam in prežim, kdaj da se bom mogel vreči nanjo kot kragulj na pišče. Moje oprezanje jo je stalno vznemirjalo in ji postajalo od dne do dne bolj mučne in nadležno in jo navdajalo s skrbjo in strahom. Z nikomer se ni smela spogledavati. Če se je

tuintam izpozabila, sem se počasi in preteče ozrl, — in ona je vztrepetala kakor nekdej v šoli, če jo je profesor zalotil pri prepisovanju. Mnogokrat je od jeze z nogo zacepetala in zaškripala z zobmi in oči so ji sipale strupene puščice vame, — a nenadoma je stresla z glavo in se razjezila sama nad seboj, da se je dala zcpet zmotiti od mene, ki je vendar čisto nič ne brigam. Spoznal sem, da je moja taktika izborna. Uplivala je tako mogočno in sugestivno, da se je čutila nehote in zoper svojo voljo popolnoma odvisno od mene. Vkljub vsemu svojemu odločnemu odporu se je čutila krivo pred menoj že za samo grešno misel. Utrjevalo se ji je čustvo odgovornosti nasproti tujemu človeku, ki ni imel nikakršnih pravic do nje, — in to čustvo je bilo tako moreče, da ji je postajalo neznosnejše in neznosnejše, ker ji je dušo tlačilo in jo izžemalo, kakor da se je je ovil polip in jo zadrnil s kačastimi in sklizkimi rokami, ki jo stiskajo in stiskajo, da ji leze smrten strah v kosti in da s trepetom in šklepetanjem čaka, kdaj zazija pred njenimi očmi njegovo ostudno žrelo, puhajoče svoj peklenški smrad in svojo mrzlo smrt... Ali je bilo toliko strastne maščevalnosti in toliko pretečih groženj v mojih očeh, da je že takrat slutila — bodalce v moji roki?...

Nenadoma se je pojavil v njeni družbi zcpet — prijatelj Rajko Vozelj. Tiščala se ga je kot svojega rešilnega angela, vsa topla in zaverovana vanj. Vpričo svojega moža mu je skoraj silila v naročje in se mu vdajala vsa sladka in priliznjena z vso svoje žensko nežnostjo in ljubkostjo. — Bil je lep mladenič, vitek in visok, s polnim, gladkim licem, belim in rdečim kakor solčno jabolko in z valovitimi kestanjastimi kodri.

Za trenotek mi je samozavest splahnila, moja skalna sigurnost zmage mi je upadla; zbal sem se, da je moja igra izgubljena. A svojega zadržanja nisem izpremenil; morda je postalo celo nekoliko zavratnejše in strožje.

Nekega dne pa je potrkal — Vozelj na vrata. Začel je z ljubeznivim božanjem in s previdnim poizvedovanjem, — a nazadnje je izbruhnil kar na celem:

«Matej, — kaj hočeš od gospe Matilde?»

Zvijal sem si cigareto in gledal resno v svoje prste:

«Kdo pa je dejal, da ji kaj hočem?»

«Ona se te boji, moj ljubi! Ona je v večnem strahu, da ji kaj napraviš!»

«Ha-ha —. A zakaj se me boji?»

«Če te je takrat zavrnila, — kaj pa bi bila morala storiti? Ti si se pač motil... Ona ni —»

«Ona ni — kakšna cipica! Hahaha...»

«Daj ji mir, — te prosim! Jaz te prosim!»

«Ha-ha-ha!»

«Jaz mislim resno, — prosim!»

«Ti misliš: — Če ji ne dam miru, bom imel s teboj opraviti!»

«Jaz mislim, — da boš imel z menoj opraviti!»

«Ha-ha-ha!»

«Matej!...»

«Smešno! Jaz se sploh ne brigam zanjo! Povej gospé Matildi...»
— Govoril sem počasi, da si bo zapomnil in da ji bo ponovil besedo
za besedo: — «Gospa Matilda se je bržkone nekoliko zmotila!»

«Hm... Ona je mimogrede celo izrazila bojazen, da si morda —
bolan!»

«Hahaha! Blazen, kaj? Ona se boji blaznika! Hahaha! — —
Nenene! Povej gospé Matildi, da se sploh ne brigam zanjo! — In če
ima slabo vest, naj gre k izpovedi in naj si debi odvezo!»

«Matej!...»

«Konec! — Zbogom, gospod Rajko Vozelj! In zapomni si za
življenje: — Ne razvozlavaj vozlov, kjer jih ni!... In ne zavozlavaj
kencev, ki ne smejo biti zavozlani! Sicer se boj — Aleksandra! —
Zbogom, ljubček! In lep poklon gospé Matildi!»

«Brez zamere, dragi prijatelj!... Ampak...»

«Prosim, prosim! Priporoči me najlepše!»

Tako sem ga skoraj vrgel iz sohe...

(Dalje prih.)

Jožko Kralj:

Fantovska.

Zdaj je že zima, oj, zdaj je že mraz;
fantič, kako bi šel k ljubici v vas!

Kaj, če po polju snežinke letè,
jaz pa saní imam javcove.

In kakor veter zdrče mi čez plan,
ko za gorò se nagibal bo dan.

Ljubica moja, dober večer!
Ljubica sladka, odpri mi dver!

Ej, kaj pa s sanmi naj počnem, fantič!
Kdo mi konjička da, kdo mi da bič?

Albert Širok:

Pri Vasiliju Mirku.

Albert Širok: VASILIJ MIRK.

Soba je kar dehtela po rodbinski sreči. Dva pridna otroka, mlada žena, topla peč in prijetna udobnost krog in krog.

«Zdaj si bosta še lepo zobe umila in potem spat,» je ukazala gospa otrokoma, sama pa je šla v kuhinjo naročat čaj. Čez nekaj časa se je vrnila z ročnim delom.

Med tem sem pogledal naokoli. Klavir je zavzema skoraj tretjino sobe. Po vseh stenah pa so visele slike in razen dveh ogromnih slik, ki sta premočno vsiljevali svojo gozdno romantiko, je pričalo vse o dobrem okusu.

Ustavil sem se pred majhno sliko.

«Kdo je narisal to?»

«Jaz sam,» se je oglasil Mirk smehljaje.

«Torej tudi slikar?»

«Če vam povem, da sem se v mladih letih ukvarjal tudi z verzi, boste gotovo obsojali moje polovičarstvo v vsem.»

«Zakaj? Wagner je bil izvrsten glasbenik, dober slikar, močan pesnik in pisatelj.»

«Wagner je bil eden sam. In glejte,» je nadaljeval Mirk, «to so pa dela moje žene» in mi je razkazoval sijajne okraske v lesu, usnju, v kovinah, krasne barvane abažurje za luči i. t. d.

In ko sem občudoval vse te stvari, je dodal:

«Poleg tega se še vadi v solopetju!»

«Skoro preveč umetnosti za eno družino!» sem dejal. Gospa se je zasmejala.

«Izvolite.»

Vzel sem ponudeno mi cigareto in sem sedel.

«Pravite, da ste slikali in pesnili že v mladih letih, kdaj pa ste se pričeli zanimati za glasbo?»

«To pa še mnogo prej. Meral sem imeti kakšnih dvanajst let, ko sem prišel v konviktu pod Sv. Justom do harmonija. Kakor zamaknjen sem stal tam zraven in sem občudoval, kako so šli organistu prsti po tipkah. Eno samo željo sem imel tedaj: znati tako igrati na harmonij kakor on. Pozneje sem mnogo pel. Naučil sem se not, nekdo mi je pokazal na tipkah e in vse drugo sem našel sam. Čez poldrugo leto sem že sam orglal.

Takoj drugo leto sem začel že skladati. Bil sem tudi v tem samouk. Kemponiral sem mnogo, a po večini sem sproti uničil. Od svojih prvih skladb se spominjam samo skladbe «Regina coeli». Prva skladba pa, ki sem jo obdržal, je «Ave rerum», katero so peli na gimnaziji v Trstu l. 1903. Kakor vidite, sem se na gimnaziji bavil izključno s cerkveno glasbo.

Potrebno bogastvo v glasbeni umetnosti sem si pridobival na Dunaju in v Gradcu. Kot dijak na univerzi sem bil pri vsakem koncertu, pri vsaki operi; vrgel sem se v pravi vrtinec glasbenega življenja. Takrat sem začel sanjariti o svoji svetli bodočnosti. Spoznal sem pa, da brez pravega študija ne ustvarim nikdar nič posebnega, in zato sem se hodil učiti kontrapunkta k Graedenerju, ki je bil tedaj profesor na konservatoriju in obenem rektor na univerzi. Ko sem imel kaj časa, sem se pridno vadil na klavir. Sicer s klavirjem nisem prišel nikdar bogve kako daleč, ker nisem imel dovolj denarja za lekcije in pa ker mi je bil klavir sploh le sredstvo za učenje kompozicije.

Kasneje sem izpopolnil kompozicijske študije v Trstu pri prof. Illesbergu.»

«Kdaj ste objavili prvo svojo stvar?»

«Počakajte — to je bilo leta 1910., in sicer v «Novih akordih».

Znati morate, da sem bil tedaj silno nezaupen, poleg tega pa še zelo strog kritik proti samemu sebi. Le na ponovno prigovarjanje g. Prunka sem poslal «Novim akordom» dve stvari in če se ne motim, sta bili to «Kateri kerub» in «Na trgu», prvo Utvino in drugo Kettejevo besedilo. Dr. Krek je laskavo ocenil in priobčil obe skladbi. To me je navdalo s pogumom in od tedaj sem stalno sodeloval pri tej glasbeni reviji.

Vendar pa so nekatere moje kompozicije še prej proizvajali; tako je imela že l. 1907. Šentjakobska čitalnica na svojem programu moj večji ženski zbor z orkestrom «Spemladi v gozdu»... O — in tukaj je čaj!»

In Mirk se je obrnil proti meni:

«Saj pijete čaj, kaj ne?»

Komaj sem utegnil pritrditi, že se je kadila velika čaša pred mano.

«Pa ruma si nalijte in po slaščicah sezite!» je dodala gospa.

Pili smo in smo molčali.

Opazoval sem Mirka.

Nič posebnega na njem. Nizka postava, obraz, kakor ga srečavaš vsepovsod, majhne, nemirne oči: le v lase mu je segla že tu pa tam skrb s svojo trdo, belo roko. Človek ne bi verjel, da je ta gladki uradnik skladatelj.

Za prvim čajem je prišel drugi. Razpoloženje je premrežilo vso sobo. Peč je toplo dihala.

Pogovor, ki se je raznihal v stranpota, se je polagoma vračal v staro strugo.

«Kdaj komponirate in kako?»

«Včasih mi vzklije glasbena misel na cesti, včasih v kavarni v dimu in šumu, najrajša pa zvečer ali pozno v noč. Istočasno, kakor mi zazveni melodija v glavi, jo vidim tudi že zapisano. Za obdelavo je potem vsak čas primeren.

Če pa komponiram pesem, jo moram znati prej na pamet, in ko ponavljam tako besede sam pri sebi, se mi nenadoma prelijejo v melodijo.

Rekel sem, da je za obdelavo primeren vsak čas, morda ni popolnoma res, tudi to delam najraje zvečer. Kadar delam, pa moram imeti mir, mir in mir.»

«In črno kavo!» je dodala gospa razigrano.

«Poleg cigaret,» je pripomnil. «Potem pa tečejo ure, da sam ne vem kako!»

«A meni se zdijo cela večnost, ko ga moram čakati včasih do dveh, do treh!» je dejala gospa v smehu.

«Kateri skladatelji so najbolj vplivali na vas in kateri so vam najbolj pri srcu?»

«Koliko so vplivali name, ne vem, ampak za vzgled sem si vzel predvsem Čeha, z imeni povedano: Dvořaka, Suka, Novaka; potem Griega in moderne Ruse. Wagner mi je vzor v operi. Ampak Wagnerja se bojim: on je nevaren. Nevaren radi silnega vpliva. Prepriča pa, niti Richard Strauss ne more tako.

Zakaj sem si vzel za vzgled one? Ker so zajemali iz naroda. In povejte mi, ali nimamo mi lepih narodnih pesmi? Uverjen sem, da bi se dale napraviti iz naših narodnih motivov — posebno pa iz hrvatskih in srbskih — naravnost čudovite stvari, ob katerih bi svet ostrmel!

Lahi imajo svoje mehke in lahke melodije, Nemci imajo svojo težko, globoko glasbo. Tudi mi imamo svojo in tisti pojde v svet, ki bo znal te nove, sveže motive uporabiti. Le čujte.»

Sedel je h klavirju in je zaigral. «Ali niso to silne stvari, kakršnih nima zlepa kakšen drugi narod?»

Res. Zdaj je bila svetla pesem kakor reka samih solnčnih žarkov, zdaj zopet druga kakor krik bolesti, ki hoče razgnati prsa: Mirk, je ves gorel.

«Kaj ne uporabljajo že narodnih motivov naši komponisti?» sem vprašal.

«Uporablja jih pri nas predvsem Adamič, vem, a uporablja jih za zbor! Največ je napravil v tem oziru Srb Mokranjac, a škoda, tudi on samo za petje. V svet pa gre instrumentalna glasba. Pri nas smo sploh čudni, skladatelja sodimo po njegovih zborih. Drugod je to drugače. Zbori so bolj relativne vrednosti. Tako imamo mi skladateljev za zборе dovolj in preveč, med tem ko nam zija povsod drugod velika puščoba nasproti.»

«Kaj ne komponirate tudi vi sami skoro izključno zborov?»

«Ne več, zdaj sem se vrgel na instrumentalno glasbo.»

«Povejte mi kaj o svojih delih.»

«Glejte,» in prinesel je velikanski zavoj, da ga je komaj nesel, «to so vse moje ohranjene stvari. Vsega skupaj je skoro 200 skladb. Od teh jih je izšlo nekaj v mojih dveh zbirkah, v «Klavirskih skladbah» in v «Mladinskem albumu»; nekaj zborov je tiskanih kakor rečeno v «Novih akordih», dalje v zbirki Glasbene matice, v «Prvih plamenih», v «Pevcu», v «Zborih» in — nič več. Vse ostale stvari še vedno čakajo belega dne. In zdi se mi, dokler jih sam ne

izdam, sploh ne izidejo: poglavje o naših založnikih je zares klavrno!»

Prelistavala sva ves kup skladb. Šla sva precej naglo mimo cerkvenih pesmi, mimo treh maš in sva se ustavila nekoliko pri veliki božični kantati. Zopet sva nekoliko pohitela mimo klavirskih in solističnih skladb s spremljevanjem klavirja, dokler naju niso zadržali zbori, predvsem harmonizacije srbskih in hrvaskih narodnih pesmi. Tu je Mirk zopet sedel h klavirju in zanj se je čas ustavil.

«Pa res ne mislite več pisati za zборе?» sem ga vprašal.

«Ni vredno. Pravijo, da je pri nas silno razvita pevska kultura. Ne rečem, da ne; zborov imamo mnogo. Ali kakšni so ti zbori? Razen pri Glasbeni matici, pri «Ljubljanskem zvonu» in še pri nekih drugih zborih so pevci skoro popolni analfabeti v glasbi. K zboru hodijo bolj za zabavo nego za drugo. Ni čudno tedaj, da smo vedno pri starem. Le tam, kjer je veselje in smisel za glasbo in so pevci poleg tega tudi teoretično izobraženi, le tam se da kaj doseči. Kar se tiče mene pa: preprostih zborov ne morem več pisati, a za moderne ne vem, če sem poklican. Sicer pa, zakaj naj bi skladal zборе, ko je večje pomanjkanje na drugih poljih? In poleg tega čutim še sam večje nagnjenje za instrumentalne stvari širokega obsega.»

Povlekel je iz mape sonato za violino in klavir, trio, sestavljen iz jugoslovanskih motivov, dalje kvartet s slovenskimi motivi in veliko simfonsko suito za orkester.

«Tu sem bolj doma,» je rekel, sedel je h klavirju in se zopet ves razživel. Prsti so se mu veselo lovili po tipkah, le ko je postala glasba silna in polna, so mu mestoma negotovi zastajali in tedaj se je opravičeval:

«Stvar ni pisana za klavir in vam igram pač le zato, da bi imeli medlo sliko, kako se to glasi.»

Mirk je igral in igral. Ne vem, kako je odbrzel čas, ali hipoma je bilo grozno pozno.

Gospa je šla v kuhinjo po črno kavo, midva pa sva sedla k mizi in sva kadila. In ko se je Mirk zagledal v kolobarje dima, ki so se počasi dvigali proti stropu, je začel pripovedovati zopet o svojem življenju. Prej je bil profesor na trgovski šoli, sedaj je uradnik pri banki. Poleg tega pa je bil prej dirigent raznih pevskih društev, učitelj za klavir, harmonijo in kontrapunkt. Zdaj ima le še malo učencev in poučuje glasbeno teorijo na Vramovem glasbenem liceju.

«Tragika je v tem,» je dodal, «da imam tako malo časa zase. In če imajo res vse moje stvari, tudi najveselejše — kakor pravijo — nekaj melanholičnega na sebi, bo najbrže vzrok baš to, da se nisem mogel posvetiti ves glasbi.»

Gospa je prinesla močno črno kavo, novo dražilo za misli, ki so vesele frfotale v vse smeri brez kraja in konca. Čas je tekel.

«Povejte mi še kaj o svojih načrtih,» sem dejal.

«Zdaj pripravljam zbirko samospevov in zbirko mladinskih zborov, oboje s spremljevanjem klavirja. Ko se iznebim teh stvari, pridejo na vrsto večja dela, tako tudi trio, kvartet, simfonska suita in drugo. Ali žarišče vseh mojih sanj in želj je opera in na to upam, da se vržem v najkrajšem času.»

Bogve o čem bi se še pogovarjali. če bi ne žugala ura kakor tiran nad mano.

Vstal sem in sem se poslavljaj. Pred odhodom sem moral pregledati še sobe, dve prepolni omari knjig in muzikalij in drugo. Čudno so odmevali moji koraki v tej pozni uri po stopnicah.

Zunaj sem čutil zvezde tako nizko nad sabo, da bi kar z roko segel po teh nemirnih kresnicah.

Marijana Kokaljeva:

Brat in sestra.

Kot otrok sem se bala lune z vsem njenim hladnim sijajem.

Nekoč mi je rekel bratec: «Glej, mlaj! Hotel bi, da bi bil čoln. Sedel bi vanj in objadral ves svet!»

Občudovala sem brata. Nisem si upala želeti, da bi bil mlaj čoln, zadovoljna bi bila, če bi bil zibel moje punčke.

Brat je dorasel in mi je dejal: «Škoda, da ni luna žoga za nogomet!»

Kar prestrašila sem se njegovih besed. V svoji dekliški duši sem si želela, da bi bila luna kepa zlata. Razkosala bi jo in razdelila med reveže.

Ko je bil ščip, je brat menil: «Zakaj ni to slavolok, da bi pod njim korakal naš narod!»

Jaz sem se pa zdrznila in mislila: «O, da bi bil ščip diadem naše kraljice!»

Brat je dovršil šolo in postal mornar. Ko je odhajal v zasanjani širni svet, se je nasmehnil, rekoč: «Luna bo moja prijateljica, ko bom sameval na neznanem morju!»

Meni je pa bila luna takrat paradiž. Njeni žarki so mi bili zlate stezice, ki so vodile od duše do duše in jih združevale v poljubo nadzemeljske lepote.

In danes?

Brat hodi po svetu. Luna je izgubila svoj čar, življenje mu je odprlo skrivnostno naročje in ga zvalilo v svojo bleščečo past...

Jaz pa se bojim sijajnih luninih noči kakor takrat, ko sem bila še otrok.

France Bevk:

Mrtvaški dih.

«Mrtveci, ki se prikazujejo, so vaše sence. Strah pijancev, ki se vračajo ponoči domov. Slaba vest ljudi, ki so storili kaj hudega. Razbičana domišljija zimskih bajk. Oči, ki vidijo strahote, kjer jih ni in jih nikoli ni bilo...»

«Vi ste nevernik, gospod učitelj,» je dejal kmet Budin in pogrebel s krepelcem v žerjavico na ognjišču, da je vzplapolal plamen. Sence so hušnile čez stene in zopet ugasnile.

«Nevernik zato, ker ne verujem v vraže,» je dejal slok gosposki človek, ki je sedel na stolici in vlekel dim iz cigarete. «Čemu se mrliči danes ne prikazujejo?»

«Čemu?» je uprl Budin, ki je bil ob svitu žerjavice podoben senci, oči v slokega gospoda. «Čemu? Zato, ker je zlodej požrl vse. Vse znate, a vedno manj veste. In še tistega, kar znate, ne verujete več. Pa pravijo, da se dobé gosposki ljudje, ki kličejo mrliča, séde okrog okroglih miz... Ali temu verjete?»

«Verujem... To je spiritizem.»

«Vidite,» se je zasmel Budin. «Temu verjete. Tudi jaz verjem. Verjem pa tudi, da je moj brat Jože umrl radi mrtvaškega diha, česar vi gotovo ne boste verjeli.»

«Vaš brat?»

«Kakor resnično tu sedim. Radi mrtvaškega diha. Povem vam, pa se mi smejte, če hočete.»

Budin je vzel žareč ogelj iz žerjavice, ga potlačil v pipo in pričel pripovedovati z glasom, ki je podčrtaval važnost slednje besede.

Bilo je po košnji, travo smo pokosili in spravili tudi. Tisto leto je bilo vreme zelo lepo, vse poletje skoraj nismo pomnili dežja. Zemlja je bila kakor praha. Noči pa takšne, saj ste že videli naše noči... Lepše kakor dan, vam pravim, lepše kakor dan. Še kadar ni bilo lune, se je svetilo od zvezd.

Moke nam je zmanjkalo. Pa pravim bratu Jožetu: «Pojdi in vzemi meh žita in nesi v malin. Počakaj, da zmeljejo. Moko potrebujemo že zjutraj za kosilo.»

Šel je. Bilo je popoldne in do prvega mlina ni daleč. Če bi mlinar takoj zasul in bi bilo vode, bi bil lahko pred mrakom doma.

Ali mlinar je mlel za drugega, mlin je majhen, na en sam kamen in vode je bilo malo. Kolesa so škripala, cicala in stokala, kakor da bi nosila vseh sedem križev in težav.

«Do jutri zvečer,» je dejal mlinar.

«Nocoj,» je dejal Jože.

«Pozno bo,» je dejal mlinar. «Predno to zmeljem in tvoje zasujem in bo tvoje skozi... Pozno bo...»

«Pa nesem naprej,» je dejal Jože in del meh na hrbet.

«Čuj,» je dejal mlinar, ki se je polakomnil merice. «Predno prideš do drugega mlina in izračunaš, da ti tudi tam takoj ne zasuje, pa pot do tja in nazaj, boš ravno tako hitro doma, če počakaš mene.»

Moj brat je čakal. Bilo mu je nerodno in tesno; tako tesno, kakor še nikoli. Čutil je mrščavico po životu in je mislil, da je ta od potu in hoje.

Z mlinarjem sta sedela, čakala in govorila, pričakala mraka in noči, zvezd, senc, devete ure in predno je bila ura enajsta, je mlinar vsul moko v meh in mu jo je naložil na hrbet.

«Vidiš, da si jo dočakal,» mu je dejal.

Jože je šel domov. Zdaj po cesti, drugič zopet po vozniku ali po stezi, kakor je nanesa bližnica. Meseca ni bilo, zvezde so sijale in razsvetljevale pesek in kamenje, drevesa so se gibala v lahki sapi, kakor da stoje velikani ob potu in plahutajo z ogromnimi rokami.

Mojega brata ni bilo strah, Hodil je po noči koderkoli in je celo rad zamenjaval noč za dan in groze ni poznal ne kurje polti ne zledenele krvi. Takšen je bil, da bi prikazen, ki bi mu prišla naproti, prijel za roko in ji pogledal v obraz... Neveren pa tako kakor vi...

Ko je odbila enajsta ura, je prišel v bližino pokopališča. Trikrat na noč je včasih šel mimo njega, ni se zmenil zanj. Ko je stopil mimo vrat, ki so vodila med grobove, je zaslišal, da so zaškripala vrata, kakor da so se odprla, nato se s truščem zaprla.

Ozrl se je. V bližini pokopaliških vrat je stala kapelica. Na ozadju belega zida je stal človek, ki se ni premaknil. Gledal je v Jožeta, roke so mu visele ob telesu.

Spoznal ga je. Bil je Zajčev Tone, njegov najožji prijatelj. Dva meseca je bilo preteklo, odkar je umrl. Vse mesečne in brezzvezdne noči sta fantovala.

Zdaj, ko ga je zagledal, da stoji kakor pribit na ozadju kapelice, mračen in temen duh, ki je prišel naravnost iz zemlje, ga je objela groza. Takšna groza pred umrlim prijateljem, da je pozabil na vse in ni vedel, kaj mora storiti. Mrzel pot ga je oblil in mrščavica mu je letela po životu. Oči je razprl na široko, bremena na hrbtu ni čutil več...

Planil je skoraj v beg. Ni čutil klanca pod nogami ne kamenja, ni videl noči ne zvezd; čutil je, kako se je telo rajnega odtrgalo od kapelice in hitelo za njim. Ne s hitrico duha, ampak z navadno hitrico človeka, ki je zopet vstal v življenje.

Jože je napel vse človeške moči. Pot mu je lil s čela v curkih; predno se je zavedel, je prišel na vrh klanca, kjer pada pot v nižavo

in vendar se mu je zdelo tako dolgo, da bi se bil do takrat postaral in osivel.

Zdaj se je ozrl. Zdelo se mu je, da je mrlič zaostal za njim. Izmo-tal se je izmed dreves, ki so stala ob potu in hitel iz daljave dveh sto korakov naravnost proti njemu...

Cesta se je vila v ovinku v nižino. Steza, ki jo je malokdo poznal, jo je sekala. Jože je zamislil: «Mrlič bo šel po cesti... če grem jaz po bližnici, ga prehitim in mu utečem...»

Planil je po bližnici in ni slišal nikogar več za seboj... Ko je prišel do konca in stopil na cesto, je zagledal mrliča, ki je sedel ob cestnem kamnu in ga je čakal.

Moj brat, lahko si mislite, je skoraj skoprnel od groze. Zakaj mrlič je vstal in stopil naravnost proti njemu, ki je odrevenel.

To je dejal mrlič očitajoče. Nato je spremenil glas:

«Rešil bi me bil lahko, nisi me rešil. Zato boš umrl tudi ti — v enem tednu boš mrtev...»

Nagnil se je proti ubogemu Jožetu, ki ni mogel spregovoriti in je dahnil vanj svoj mrtvaški dih... Kakšen je bil ta mrtvaški dih, tega Jože ni znal povedati. Vsega je prevzel. Ko je mrlič izginil, je prišel domov in par ur ni mogel govoriti. Nato je povedal vse.

Naslednje jutro je šel v župnišče in je razložil župniku vse, do zadnje pike. Kaj mu je mogel pomagati, ko pa je mrlič povedal, kako bo...

Ves teden je hodil okrog, bolj podoben senci nego človeku. Ob koncu tedna je legel in umrl...

* * *

Žerjavica je ta čas nekajkrat vzplapolala in zopet ugasnila v nemo žarenje. Ko je utihnil Budinov glas, je bilo slišati le sapo obeh.

«Kaj pravite k temu?» je vprašal Budin.

«Da se je hudò prehladil in čez teden dni umrl,» se je glasil od-govor iz mraka.

«In mrtvaški dih ste vi pihbili vanj, ne?» se je razhudil kmet.

«In kaj bi bil on moral storiti?» je vprašal učitelj.

«Kaj? Ne bežati pred njim. Vprašati ga: Duša, kaj hočeš od mene; povej, da ti pomagam! — In duša bi mu odgovorila in bi bila rešena...»

Na te besede je Budin vrgel kos dračja na žerjavico, da je zago-relo v svetlem plamenu. Pogledal je na gosposkega človeka, na čigar obrazu se je izraz nevere razblinil v nič in ki je resno gledal pred se...

Ivo Mihovilović :

Bolesnik.

Na belom čaršavu bela ruka vene
Tako, uvek mirno, kroz dan — kroz noć.

Kroz dan — po belom stropu plivaju moje zene:
— Pasti u san, Bože daj mi, pasti u san,
i daj, da mi usne ko cvet zarumene,
i daj da me takne srcem draga ruka
one daleke žene,
što blede od straha, kad je moja takne.

Kroz noć:

— O, kad će mi san i draga žena doć,
da me iz ovoga čekanja makne.
Dušek mi je pod glavom blede i teški svet,
dok na belom čaršavu moja ruka vene
i svetli u noć
ko drhtavi, umorni cvet.
Kad će mi doć — žena ili san,
ili barem dan — — —

Karel Širok :

Tam zunaj.

Tam zunaj dež več ne rosi,
na okence ne trka več;
oj, trkal je tri mračne dni,
tri črne trkal je noči.

Tam zunaj zdaj je zlata luč,
tam zunaj zdaj je beli dan;
z meglámi šla je žalost preč
in nič več nisem zdaj bolan.

Pa pojdem ven...
Ob rožnih gređah se ustavim
in tihe rožice pozdravim,
a one zadehte v odzdrav.

Oj, prelepo je biti zdrav
pod zlatim solncem, sredi trat
in sredi cvetja, sredi trav,
kjer izprehaja se pomlad.

Zorka Pregarčeva: **Izgubljena pisma.**

(Oseba, ki so ji bila namenjena ta pisma, jih ni nikoli prejela in nikoli čitala.)

Gospa!

Ne bojte se, gospa! Ne danes ne jutri ne nikoli bi ne napravil nečesa takšnega, kar bi Vam ne ugajalo.

Če pišem te strani, ki jih ne boste Vi najbrže nikoli čitali, pišem samo zato, ker čutim potrebo, da bi zakričal v svet vse bolečine, ki mi tržejo dušo.

Ah da! Ljubezen je res bolezen, verujte mi, gospa!

Schopenhauer je opredelil ljubezen za srbečico.

Schopenhauer je bil v ljubezni ničvedec.

Pasteur je s svojim odkritjem bacilov vrgel boga Ljubezni s prestola.

Imamo bacile jetike, tifusa, kolere, kuge. In obstoji tudi bacil ljubezni. Mora biti!

In srbečico, na katero namiguje Schopenhauer, povzroča ta bacil.

Treba nam torej injekcij. A kakšnih? Iz česa naj bo sestavljen ta protistrup?

Sicer izbijamo žebelj z žebljem; tako bi morali ljubezen z ljubeznijo.

Poskusil sem tudi to.

Zaman! Ljubezen, ki jo kupujemo, ni ljubezen, temveč mehanika.

Krasne ženske bi lahko imel; kakor bi jih izklesalo Fidiijevo dleto. A čemu? Da bi me ljubile na ukaz!!!

Zaman! Prešibke je to zdravilo za močno bolezen, ki me razjeda.

Kaj mi torej preostaja?

Smrt!

A ta ne pride sama, treba jo je iskati.

Torej, kako umreti?

Mogoče porečete, da sem podel, o gospa, a priznam, da se telesnih bolečin bojim.

Med vsemi načini smrti, mislim, da je ameriški najboljši: Injekcija močnega strupa in človeka je konec!

Pitigrilli je umoril junaka svojega romana z bacili tifusa.

Bil bi dober način, a je predolg in grd. Tifus povzroča mrzlico in bledenje.

To so bolečine. In teh jaz nočem. Umreti hočem v spanju, brez bolečin, ne da bi se kaj raztrgalo v meni, v mojem telesu.

Svoje telo, na katero sem toliko gledal, pazil in ga ljubil toliko let, to telo bi ponudil krvaveče in oteklo pogledom raznih postopačev, ki se jim zdi to elegantno in lepše nego najlepša opera.

Umreti z oteklim obrazom, z razjedenimi ustnicami, z izgubljenimi očmi, je proti estetiki.

Kdor vidi kaj takšnega, se ustraši in se potem spominja mrtveca z gnusom in odpornostjo.

Nisem mogel videti trupla svojega očeta, a nisem hotel videti trupla svoje drage matere. V mojih očeh je moja mati — živa.

Spominjam se je, kakršno sem zadnjič videl: trpečo, a lepo.

Nisem videl svoje matere mrtve. Nisem je hotel videti!

Rekli so mi, da je bila po smrti lepa, lepa; zdelo se je, da šteje trideset let, ne pet in šestdeset.

Moji bratje in sestre, blazni od žalosti, so čakali osem in štiri-deset ur, da bi prišel pogledati drago truplo, a jaz sem se zaprl in poslal samo šop nageljnov, ki sem jih drugega za drugim izbral — sam.

Nisem mogel iztisniti niti ene solze. A že sedem let mi nekaj stiska srce.

Sedem let, o gospa, objokujem svojo mater, svojo edino ljubezen, predno nisem spoznal Vas.

Po ljubezni, kaj Vam morem ponuditi več nego življenje?

September, 28. 192-.

Drugo pismo.

Gospa!

To je dejstvo. Živimo v Italiji in vse naše življenje posnema italijanski način življenja. Posnemamo in živimo kakor oni, ki so nam najbližji.

V nasprotju s Francozi tudi Italijani pišejo tragično.

Če izvzamemo Boccaccia, patra Costija, Casanovo, Goldonija in Gandolina (ta poslednji bolj politik), so skoro vsi drugi pisali tragedije in drame.

Tudi v Italiji, v tej zibelki kulture, so se znali pisatelji samo jokati. Italijanski pisatelji se ne znajo smejeti.

Prav kakor pri nas.

Vsi oni, kateri so pisali, pisali za ljudstvo, niso znali zabavati tega ljudstva. Izmed naših pisateljev ni niti eden, ki bi bil v resnici humorist.

Če bi naš veliki Cankar namesto žalostnih knjig pisal vesele in brezskrbne, bi imel še deset krat večji sloves. In to bi morali upoštevati tudi sedanji pisatelji, ki so še premladi in preblizu nas samih, da bi jih mogli soditi. Sodili jih bodo naši nasledniki.

In vendar, smejati se moramo, o gospa. Smeh «necesse est», o gospa. Jaz pričakujem svoje smrti, gospa, in zato se hočem smejati, smejati in zopet smejati!

In predno umrem, bom zapisal, naj me spremlja mestna godba in naj mi sledi ves plesni zbor opere v najlepših oblekah in godba naj svira Leharja, Audrana, Rossinija in naj mi svira najlepše poskočnice.

Kakšna komedija!

V nekaterih krajih je navada, da pošljejo za mrtvecem vse korporacije ubožcev in fratrov, ki monotono prepevajo psalme.

To je napačno.

Ubožci in umazanci preklinjajo mrtveca, ki ga niso poznali, fratri zehajo.

Jaz hočem veselih ljudi na svojem pogrebu!

Oktober, 3. 192.

Tretje pismo.

Gospa, dva človeka sta v meni, ki se vedno bojujeta med seboj. Oziroma smo v treh skupaj. In radi tega se bojujem več s samim seboj nego z drugimi.

«Ali boš pisal?» vpraša prvi «jaz».

— Seveda — komentira posmehljivo drugi «jaz».

«In komu in za koga boš pisal?» misli tretji. ««Slabo delaš, ljudje se ti bodo rogali.»»

«Ne bojim se sodbe ljudi!»

— Slabo! Vsi te vidijo! —

«Jaz ne vidim nikogar.»

««Delaš kakor tisti ptič v puščavi: da ga ne vidiš, skrije glavo v pesek; on ne vidi nikogar in olajšuje lov onim, ki ga love.»»

«Dobro! Pa naj bom kakor tisti ptič! Ali ti zadostuje? Hočeš česa drugega? Jaz sem že truden, pustita me! Takoj, prosim vaju.»

— Tudi prav! Piši, a če boš trpel in kadar boš trpel, trpi zase in se ne pritožuj! —

Tako se prepirajo moji trije «jaz» in se pomenkujejo med seboj.

Ah, gospa — pamet v ljubezni ne velja! Proti mnenju svojih treh bistev pišem. In pišem zase, ker upam, da ne bodo. Vaše čudovite oči nikoli čitale teh vrst.

Pišem zase: da ublažim svojo bolečino; pišem v upanju, da ugasim mrzlico, ki me žge, ki je kriva, da sem se postaral pred časom in ki mi je vzela počitek in vsako radost.

Pišem, ker čutim potrebo, združiti se z Vami, če tudi v duhu, preko vseh družabnih predsodkov.

Pišem, ker pisati o Vas, je zame kakor govoriti z Vami, ki ste tako daleč, ki ste mi tako dragi!

Pišem, ker hoče usoda ali slučaj, da pišem.

Gospa, sedaj, ko sem bolan, čutim, kaj je vredno zdravje.

Koliko žrtvujejo stariši za svoje otroke! Pestunje, dekletje, učitelje, inštruktorje... Čas in denar mečejo proč. Sreče jim ne morejo ustvariti; značaja tudi ne, kar je glavno in najboljša opora v življenju.

Najsrečnejši človek v življenju je tisti, ki je zdrav.

Biti bolan je slabše nego biti mrtev.

Zadostuje neviden bacil, da uniči mogočnega kolosa.

Jaz sem bil kolos; en sam pogled iz Vaših čudovitih oči je napravil iz mene neznatnega pigmeja.

Ah, nevidno življenje je dosti bolj nerazumljivo od onega, ki ga vidimo in živimo. Je prava skrivnost, ker je nevidno.

Razpadanje, počasno a — razpadanje, to je vsa resnica, ki jo poznamo.

A je še druga resnica, ki bi jo mogli ugotoviti za naveličance življenja.

«Ali smo upravičeni skrajšati to naše življenje, to naše razpadanje?»

Američani kaznujejo poskušen ali izvršen samomor.

Rastline, gospa, so — verujte mi — najsrečnejše. So srečnejše od nas, ki smo si ustvarili kup predsodkov in zakonov, kateri prekašajo naše moči, našo voljo, naše nagone.

Ko se rastline zaljubijo, prekosijo vsako zapreko, plazijo se med kamnom in kamnom; počasi se dosežejo, se ovijejo pod zemljo in ostanejo ovite za vedno.

Če bi živel v mitologični dobi, bi prosil Boga, naj me spremeni v bršljan in Vas v oljko.

November, 15. 192-.

Četrto in zadnje pismo.

Gospa!

Čez osem dni bo vse končano! Vse! Zbegom luč, zbegom zrak, zbegom solnce, zbegom vse!

Zbegom ljubezen... A ljubezen je meni sovražna in sovražnikov ne kliče v uri propasti.

Jaz, o gospa, sem propadel! Bil bi podel, če bi prosil usmiljenja; bil bi podel človek, če bi — pred smrtjo — potvarjal svoje misli.

Da, gospa, jaz sovražim ljubezen, radi katere umiram, kakor sovražimc onega, ki nas umori zahrbtno.

Ljubezen me je zahrbtno napadla, ne da bi jaz vedel, ne da bi jaz soglašal; zato sovražim ljubezen.

Dosti sem preizkusil — vi veste to — da bi ozdravel, da bi si iztrgal iz srca in krvi to blazno ljubezen, katera me vleče v neznanost, v tisti strašni «Nič», katerega iščejo od začetka sveta vsi veliki umi in od katerega poznamo le majhen del.

Ta «Nič» mi bo razkrit čez osem dni, če gre z nami, z našim telesom, katero smo edino ljubili, tudi naš duh.

Z isto prostostjo, ki označuje vsa dejanja mojega življenja, Vam rečem, gospa, da sovražim ljubezen in ljubim Vas kljub vsemu še in vedno. Vedno, to je: do zadnjega konca svojega življenja — ker potem ne vem, kakšno spremembo bo utrpel moj duh, to je: ne vem, če bo živel nad telesom. — Pristavljam svojo misel, da je «Tam» tisti strašni «Nič». — A bi ne hotel, da bi mi rekli nevernik.

Če «Tam» misleč in delujoč um ukazuje, napravlja, pripravlja, urejuje in misli — to še največ — je gotovo, da ga ne moremo razumeti mi, ki smo v primeri z Božanstvom (če to Božanstvo obstoji) pod pigmejci. V nasprotju z Božanstvom smo mi nevidni atomi, malovredne stvari, ki imamo edino to vrednost, da smo majhen del, ki tvori, združen z množico drugih, celoto — svet.

Častihlepen človek je iznašel pekel, vice in nebesa in s temi in s pomočjo raznih poetov in genijev — Danteja in Miltena v prvi vrsti — je mogel razširjati laž in smešiti Božanstvo, katero so hoteli ljudje častiti.

Umirajoč razglašam, da verujem v Boga, ki je ustvaril in urejuje vse stvari na svetu. A moj Bog in Bog moslemov, ni Bog kristjanov, ni Bog budhistov in niti ne oni, katerega obožujejo vsi narodi na svetu.

Gospa, jaz sem končal!

Če bi se mi ljubilo in če bi znal pisati, bi lahko spisal knjige in knjige o tem predmetu.

A jaz, gospa, grem!

Čez osem dni!

Ljubezen je bila kriva in sicer v največji meri, a potolažite se, gospa; nočem, da bi imeli radi tega kakšne predsodke.

Pravi vzrok je ta, da ne morem več živeti na tem svetu, med temi ljudmi.

Krivice so tako velike, laži je toliko, da normalen človek — kakršen mislim, da sem jaz — zdrave pameti, dobre vesti, inteligence nad srednjo mero, ne more živeti, če trpi toliko, toliko, da lahko

reče nekega dne, kakor pravim jaz na višku svojega trpljenja vsemu svetu, vsem ljudem:

«Gospoda, jaz grem! Grem, ker mi je vaša družba neprijetna! Vaša vest je umazana, vaše delovanje je proti vsem človeškim zakonom — ne tistih zakonov, katere so napravili ljudje, marveč tistih, katere je napravila narava sama in katere nam diktira s skrivnostnim ukazom. In proti tem naravnim zakonom grešite vi vsak dan, vsak trenutek, vsako uro.

Gospoda, vaše delo mi ne ugaja, zato grem!

Grem v Nič! Grem tja, kamor me pošilja Usoda ali Slučaj. Grem — mogoče — da bom dihal čistejši zrak. Grem — morda — naproti slabšemu. Nič ne de! Grem!»

Angleški pregovor pravi: Rajši znanega vruga nego neznanega! Če bo slabše, bom trpel.

Mogoče sem se zmotil — nič ne de!

Večkrat sem se zmotil iz trme, drugič iz usmiljenja.

Sedaj, za sedaj toliko, se bom zmotil iz sebičnosti.

Zbogom, gospa! Egoist gre!

Kaj naj Vam želim v slovo? Bodite srečni, o gospa! Srečni v tisti sreči, kakršno sem hotel jaz deliti z Vami in česar Vi niste hoteli.

Tiho ste me odslovili, a jaz, o gospa, Vas blagoslavljam in Vas prosim odpuščanja.

Bodite srečni, gospa! To je vse, kar Vam morem želeti...

December, 10. 192-.

France Gorše: DVE KARIKATURNI ŠTUDIJI.

Ivo Mihovilović:

Cvet nad gradom.

Kad je jutro opet palo iznad grada
visoki fabrički dimnjaci digli su se tada,
ko neke duge i crne ruke.

A ulice su potekle ko mutne reke,
iz predgradja do luke,
ili do neke fabrike daleke.
Onda se je brzo opet zavaljao
neki žuti val po ulicama svima.
O, to je ona gruba misao o hlebu!
Dok su dimnjaci slali
svoju pesmu nebu
zavijorivši sivu zastavu dima.

O, dim još jedini iznad grada pliva
u visine gore,
jer je grad mora, što seda sama na se,
na svoju misao i na svoje pore,
na svoje htenje i na svoj let.
O, samo je fabrički dim iznad grada
veliki sivi cvet.

Ferdo Plemič:

Jeklo ob kremen.

(Odlomki iz rokopisa „Satanidi“, ki sem ga te dni zažgal.)

Jeklo ob kremen, to daje iskre; ali biti mora jeklo in biti mora kremen!

Zakaj ste malodušni, ko vam je Bog podaril smeh? Smejte se tedaj; da, režite se usodi v obraz in videli boste, kako bo usoda prebledela pred vašim smehom!

Česa je škoda? Nemišljenih misli je škoda; drugega nič.

In zato misli in skrbno zakleni vsako svojo lepo misel v temne globine, da je nihče ne bo slutil. Ker vedi, da napoči vsaki misli svoj dan.

In če je tvoja misel odločen: «Ne!» — tedaj je tudi v tem «Ne» veličastvo, veličastvo zanikovalca.

Spoznanje pravi: Pusti zaprta vrata neumne sreče! Sreča je za malodušne, ki nimajo dovolj moči in ponosa, da bi prenašali nesrečo. Življenje je lepo in najlepše v njem je nesreča, ker le ob nesreči postane človek velik.

«Bog in sreča junaška!» — pravijo. Da, res je, ali junaška sreča, to je ona nesreča, ki jo junak pretvori v srečo. Drugi je ne!

V čem se razlikuje dobro dejanje od hudobnega? Stori tisočkrat dobro in noben pes te ne bo oblajal. Ali stori le enkrat slabo, tudi nehotoma, in koj so vsi pokonci, tvoje sorodstvo, tvoja vas, tvoja občina, dežela in časniki, pisatelji in pesniki. Oj, koliko duš razburi slabo dejanje, koliko — nedolžnih, čistih duš! Skoro bi človek sodil, da je po tem takšnem slabo bolj cenjeno nego dobro.

In razlikuješ slabo od dobrega? —

Da, gotovo! —

Blagor tebi! Drugi tega ne razlikujejo.

Lepa pokrajina je lep grob za lepo ljudstvo, kakor hitro se mu je pomehkužila volja.

«Bilo je lepega poletnega večera, topla sapica je mehkužno božala sladko utrujene ude...»

Vrag vzemi vse poletne večere in mehkužne sapice in vse pesnike in pisatelje, ki pišejo o njih.

In vrag je odvrnil z značilnim gibom svojih mišičastih rok, češ: «Meni jih tudi ni treba!»

Proti največjemu sovraštvu postavi največjo ljubezen, a ne ljubezni, ki zataji svoja načela. Kristus te uči tako, njemu sledi in bodi si na križ.

Kakor odskoči najostrejše dleto od jeklene plošče, tako odskočijo strupene puščice od zdravega jedra vsakega naroda. In v to verjemi!

«In zavil je v stransko ulico,» pravi poročilo. — Prav je storil, če ni bil rojen za glavno!

In če se ti ruši božanstvo, ki si ga postavil na oltar svojega življenja, tedaj poglej, če ni bilo to božanstvo puhel malik in njegov oltar tvoje samoljubje. In če je tako, tedaj udri z gorjačo po cbojem! Srce bo prazno, ali svobodno bo in srečno.

Sreća! — Kdo ji da besedo enakega pomena? Jaz jo poznam, ali molčim, ker če bi jo izrekel, bi vas bilo strah.

Ljubezen, to je višek čustvovanja! Jeli res? Ne! Nekaj je še, kar sega preko ljubezni; ali malokdo je to umel.

Drago Gervais:

Istra u literaturi.

U ovome članku želim prikazati literaturu o Istri. Logično je; da se u jednom malenom članku ne može dati sav materijal, ali to nije ni moja svrha. Moja je svrha tek ta, da prikazem ona dela i pisce, koji uzimaju sadržaj za svoja dela iz istarskog života. Baš radi toga, ne spominjem nekoje naše pisce Istrane, a posvećujem najviše pažnje n. pr. samo jednom delu Vladimira Nazora. To je «Veli Jože». Njeđa smatram naime najboljom knjigom, koja je dosada napisana o Istri i Istranima. Želim stoga, da še taj članak shvati baš tako, da sam se obazreo samo na one literate i njihova dela, koja govore o Istri i da sam ih doneo prema tome, da li prikazuju naš život valjano ili ne.

Novije doba dalo je Istri par dobrih književnika i dela. Dalo joj je Kumičića, Katalinića, Cara, Nazora, Horvata Kiša i druge. U nekojim njihovim delima našla je Istra valjane promatrače svojega života, dok je delom Vladimira Nazora, «Velim Jožetom», rečeno o Istri sve, što se je dalo reći.

Jedan od prvih mladjih književnika, koji je uzimao sadržaj za svoja dela iz istarskoga života je Evgenije Kumičić (Jenio Sisolski).

Kao Primorac (rodjen je u Berseču u Istri) opisivao je najviše Primorče i njihov patnički život. S druge je strane zahvatio u političke borbe vremena u kojem je živio. To su dva pokusa, oko kojih se kreću njegove pripovesti iz istarskog života.

Medjutim ne dolazi u tim pripovestima nikako do izražaja ono specijalno «istarsko». Mi ćemo uzalud u njima tražiti jedan jedini ton, jednu jedinu boju, kojom bismo si mogli dočarati ono, što osećamo, kad sedimo pod ladonjom i gledamo sa vrhunca Istru i njezine dolce i vršiče.

Opisi su Kumičićevi poznati radi njihove umetničke lepote, radi njihove obradbe do u tančine, ali ti opisi mogu da se primene na svaki drugi kraj.

Pa i njegovi ljudi.

Ne sme se smetnuti s uma, da je Kumičić bio naturalista ili je barem nastojao da to bude. I dok je Zoli bilo najlakše naći tipove za koji naturalistički roman, jer je živio u središtu radničkog, monden-skog i apaškog života — morao je Kumičić te tipove stvarati. I tako je on, za volju svoga naturalizma, namestio u naše male primorske varošice same apaše, aristokrate itd. (Teodora, Preko mora i drugo).

S druge strane moramo uzeti u obzir, da je Kumičić bio čisti pripevedač i umetnik, koji je za volju fabule žrtvovao lica i karaktere. Ispričevdati i opisati nešto, u tome bijaše majstor. Setimo se samo pojedinih poglavlja iz njegovih romana, da vidimo svu snagu njegovog pera. Prikazati jedan brutalan, gadan karakter, jedno blago i nevino devojčce, znao je veoma izvrsno. Ali sva su ta lica, lica, koja mogu živeti i u drugom kraju, a kraj, u njegovih delima, može biti svagde.

Bolje od Kumičića uspeo je u prikazivanju jednog dela istarskoga života Viktor Car Emin.

Car je ograničio svoj literarni rad na uski «kapetanski» krug. Opisuje mornare, kapetane i principale, te aristokrate primorskih gradića. Lica su u njegovim delima izradjena iz naravi. Takovih tipova ima i danas u istarskim primorskim gradićima. I danas žive oni u svojim kućama, u uspomenu, koje su im još jedine ostale od onoga silnoga i bogatoga mornarskoga života. Ali izumiru. Izumiru i nestaju i jedrenjaci, na koje je bio vezan njihov život.

Život naših mornara, život u našim primorskim varošicama, monoton i jednak život večnog očekivanja, oca, brata, koji se je ukrcao za daleke zemlje, sve je to našlo dobrog opisivača u Caru.

Vanredno su dobro karakterizirani njegovi starački tipovi, nonice i nonići, stari mornari i kapetani, propali principali i jadne usidelice, koje su dočekale staračke godine, čekajući onoga, koji je otišao i nije se više nikad vratio.

Najviše zanima Cara problem propadanja našeg življa privezanog uz more. Odkako je naime izumljen parobrod, zadana je jedrenjacima smrt. A od jedrenjaka je naše primorje živelo. Novim izumima propalo je sve. Naš privredni život u istarskom primorju zadesila je katastrofa. Može se kazati, da je dolaskom parobroda završena jedna perioda lepa i bogata života za naše Primorce, koji se nisu znali snaći u novim prilikama. To propadanje opisuje Car vanredno jasno i lepo.

On je dapače kušao, da pruži i rešenje toga problema, u romanu «Iza plime». Kroz sva dela Cara-Emina vuče se jedina duboka i teška bol. Bol propadanja i rasula.

Car je, bez obzira na umetničku stranu njegovih dela, dao uz tolike pisce primorskog života (Milan Šenoa, Nehajev, Novak i drugi)

jednu jasnu i dobru sliku ljudi, bede i siromaštva kraja koga je opisivao.

Ako još dodamo, da kao i Kumičić, opisuje i naše borbe sa tudjincima, samo još izrazitije, onda smo u glavnom kazali, što se je imalo kazati o njegovim delima.

Jednu lepu i vrednu knjigu o Istri napisao je Horvat-Kiš. To su «Istarski puti». Hrvat-Kiš bio je inače pravi, nepatvoreni Zagorac, koji je jednoga lepoga letnoga dana pošao na šetnju po Istri, pustoj i goloj, da u njezinoj bolnolepoj prirodi zaboravi na sve blatno, gradsko i uredsko.

Njegovo pripovedanje nije «literarno», kako dobro opaža Polić, ne ide za nikakvim efektima, nije mazano nikakvim literarnim pomadama. Ono što je on u toj knjizi napisao jedno je intimno pričanje o vidjenom i proćućenom.

Ta knjiga ostavlja u čoveku krasan dojam, neki fini i delikatni osećaj, neko lepo raspoloženje. Onakovo raspoloženje kakovo se radja u duši, kad se luta po istarskim putevima, obasutim maglicama, pesmom, kršom i sunčanim zrakama. Vedra je ta knjiga, kao vedri dan pod Učkom. Ništa nije u njoj zaboravio spomenuti samotni putnik.

Sva lepota naše Istre, sve njezine karakteristične sitnice, uhvaćene su Kišovim fotografskim aparatom. U toj su knjizi opisana dražesna istarska sela sa svojim belim kućicama i dobrim ljudima. U njoj je opisana sva krasota njezinih sramežljivih dolčića i vijugavih cesta, borovih šumica i sivih kamenih klisura.

Ta je knjiga mozaik, lep i šarolik, koji daje jednu vedru sliku o Istri. No vedrom tom knjigom, kao da se proteže i jedna gotovo nezapazena žica, tanana žica. To je ona melanholija, u koju pada naš čovjek kad hoda po Istri opkoljen dolčićima, brezovima i «melodijama». Melanholija koja te sili, da misliš samo na «lepe stvari» na sve tvoje dobre časove i vedre dane. Melanholija, koju u tebi izazivlje istarski kraj: duboka i slatka.

Takav utisak ostavila je Istra i na Horvata-Kiša. Takova je i njegova knjiga i baš zato je «istarska».

Najlepšu knjigu o Istri i njezinom čoveku napisao je V. I. Nazor. Ta je knjiga upravo enciklopedija svega istarskoga, ona je biblija našega života. Nijedan deo našega naroda nema tako lepu knjigu o sebi, o svojoj prošlosti...

To je onaj naš dobri, primitivni «Veli Jože» sa divskom snagom i mekanim srcem. To je narod, to je Slaven i više — to je povest njegova u Istri.

Veli Jože, koji nikad gotovo ne sluša razum i kome su merilo njegovi momentani sentimentali.

Veli Jože, kojega pet kilometera od rodnoga kraja hvata nostalgija.

Veli Jože, koji u nastupu besnila ubija svoga čoveka-brata.

Veli Jože iz kojega par slatkih reči može napraviti neprijatelja samome sebi.

Veli Jože, što pod zidinama Motovuna plače i moli hranu, koju je sam privredio, a ima mišice od železa.

Krasna je knjiga o Velom Joži.

Ta je knjiga napunjena krvi, ropskim kričem, satanskim smehom gospodara, ponoćnim sencama i sablastima, plačem, mistikom i tugom čovekovog života.

Sa svim mojim satirskim i epikurejskim naziranjima na svet plačem uz nju.

Pa kakav je taj Veli Jože, što na divovskim svojim kolenima i sa železnim svojim rukama moli hranu, koju je sam privredio?

Samo par glavnih momenata iz te knjige je dosta, da si stvorimo potpunu sliku o tom jadnome čoveku.

Tako n. pr. sastanak Veloga Joža sa providurom.

Providur jaše na magarčiću po Istri i nabasa na Veloga Joža. Rastegnulo se je Veli Jože koliko je dug i širok i spava kraj stoga sena. Magarac stane brstiti seno i probudi Joža. Jože ne trpi, da tudji magarac brsti njegovo seno i odapne magarcu bubotak, da je odmah odleteo zrakom u luku od 180°. No, kad vodić rastumači Joži čijeg je to magarca udario, Jože se skruši, ponizi, klekne i u naručaju odnese providura u grad.

A dalje:

Onaj bedni Jožetov plač pod motovunskim zidinama, ono strašno sećanje na bana Dragonju, na prijašnji život. Ona strahovita nemoć pred porugama motovunskih «grajana», ono idijotsko moljenje za jelom, koje je on svojim žuljevima zaradio, a koje mu oni odbijaju iz okrutnosti i radi svoje zabave... No ali mu je dosta. Rasrdi se i skače preko zidina pun glada, besa i želje za ništenjem, a oni beže pred njim smešni i sitni. Jože drma njihovim gradskim tornjem, simbolom njihove moći i gospodstva, dok oni u svojim puževim kućicama strepe i mišljaju kako da umire i prevare diva. A konačno? Dve dobre reči, dva slatka uzdisaja i vino i pečeni vol i Jožetov se silni bes stiša u žvakanju mesa i zadovoljnom emilenju želudca.

Ali Jože doživljuje i svoj preporod. Na galiji, u kojoj se vozi kao «raritet» u tudju zemlju, začuje on Galeotovu pesmu.

Ona se je izvila iz onih stotina grudiju, što se napinju uz vesla i čine jednoga čoveka. A Galeot je pevao Joži o svojoj slobodi i svojem ropstvu. U Joži se je, tamo, na dnu srca, maknulo nešto. Jedan

davni, zaboravljeli osećaj. I kad ga oluja oslobodi galije, on svež i preporodjen započnije nov život u gorama. Jedno od najlepših i najkarakterističnih mesta ove knjige jest ono gde Jože daruje motovunske «grajane». «Grajani» se izvale na Jožu. Njegove divovske ruke ne rade više za njih i oni proživljuju, da se naši izrazim tešku «ekonomsku krizu». A još nešto mami na rat protiv Jože motovunske «grajane». Čuju oni, da je Jože u tim svojim brdinama učinio divno čudo: sva su njegova polja rodna i bogata, svuda žito i zreli plodovi. — Sakupe vojsku i navale na Jožu. Ali Jože ih sa svojim divovima «hametom» potuče i sva se je silna vojska razbežala pred šakama tih divova. Pa mesto, da ih, radi svoje koristi, uništi do kraja, taj ih dobrijan daruje zlatom. (Od te bitke i momenta kad Jože baca zlato u lakome kape motovunskih grajana, ima malo komičnijih mesta u našoj literaturi.) Jože nema pojma o «višoj politici». A njega prevladava samo njegovo dobro srce, koje mu veli, da su Motovunjani doduše zli ljudi, ali da je ipak žalosno, da se moraju pred njim ovako ponižavati i moliti.

Jože radi uvek nepromišljeno. On svagde sluša svoje srce. U času besa ubija svoga brata — diva, u času radosti daruje motovunske grajane, u potištenosti svojoj pokorava se Civetti i odlazi s njime put Motovuna, da se u času, kad mu govori srce («ruke») okrene i vrati u geru. Još jedan momenat prevladava u toj knjizi — momenat mistički. Sva je ta priča prožeta nekom tamnom mistikom: nadnaravnim silama, vešticama, podzemnim dvorovima, špiljama, Poeovim mačkom, dimom i parama...

Sa «Velim» ću «Jožetom» i svršiti. S njime je sve rečeno. On znači za našu literaturu, a pogotovo za Istru jedan krasan dobitak.

Drago Godina :

Bodoči denar.

Nič ni na svetu stalnega; vse se spreminja. Bili so časi, ko so ljudje živeli brez denarja; kulturni napredek pa je pozneje naložil človeštvu uvedbo najprej zelo primitivnega in potem vedno bolj spolnjenega denarnega sistema. Mi živimo v času, ko sedanji denarni sistem, o katerem sem na kratko govoril v zadnjem članku, doživlja svoj vek. Sedanji denar je postal pretesen in preneroden za ogromno narasli in komplicirani svetovni promet, ki je naravna posledica kapitalistične dobe v človeški zgodovini.

Bodoči denar ni iznajdba, prišel bi in mora priti, tudi če bi o njem nihče niti ne sanjal, in sicer bo prišel po isti naravni poti kulturnega in gospodarskega napredka, kakor je prišel denar sploh in kakor so se pozneje pojavile njegove dovršenejšje oblike in kakor bo v daljnji bodočnosti, ko ne bo več potreben, zopet izginil.

Nov denar mora priti prvič zato, ker sedanji ne ustreza več svoji nalogi in drugič radi tega, ker si, z ozirom na obstoječo človeško duševnost, ne moremo še brez denarja urediti našega družabnega življenja.

Novi denar ne bo nekaj izmišljenega, izumetničenega ali skonstruiranega kakor kakšna nova turbina, temveč le nova, popolnejša oblika današnjega denarja. Vkljub temu pa bo bistveno in po svojih posledicah nekaj popolnoma novega.

Kdor je pazljivo prečital moj članek «Na dnevnem redu» v zadnjem «Našem glasu», ve, da zlatovalutni bankovec ni nič drugega nego pismeno potrdilo o neki določeni množini zlata, ki je bila izročena emisijski banki, da jo hrani do tlej, dokler se lastniku dotičnega zlata ne zljubi, da jo zahteva nazaj in povrne potrdilo. Za lastnika dotične množine blaga pa smatra banka tistega, ki ji prinese in povrne po njej izdano in podpisano potrdilo (bankovec). To pomeni, da se lastništvo pri banki deponiranega (naloženega) zlata lahko brez vsake formalnosti prenese od ene osebe na drugo, prosto s tem, da ji izročiš dotično bančno potrdilo (t. j. bankovec).

Vse to bo veljalo v polni meri tudi za novi denar, le da se bančna potrdila ali bankovci ne bodo izdajali samo za zlato, temveč za vsakovrstno, banki izročeno trgovsko blago. Tudi ne bo na bankovcih napisano, da ima lastnik stolirskega bankovca pravico zahtevati od banke za sto lir zlata ali kakšnega drugega določenega blaga, temveč za sto lir poljubnega, v bančnih zalogah nahajajočega se blaga. Bankovci ne bodo omejeni na določeno vrsto blaga, temveč bodo splošni. Lastnik bankovca bo torej imel pravico, izbrati si iz bančnih zalog kakršno koli blago.

Na ta način se valuta, t. j. jamstvo za bankovce, ne spremeni, temveč le razširi; namesto enotno-blagovne (zlate), dobimo splošno-blagovno valuto. Solidnost blagovno valutnih ne bo torej nič manjša od solidnosti zlato-valutnih bankovcev, ker bo za prve, prav tako kakor za druge, realna vrednost deponirana in vsakomur vsakočasno na razpolago v bančnih zalogah. Glavna prednost zlatovalutnih bankovcev, t. j. njih solidnost in stabilnost, bo torej ostala tudi pri splošno-blagovnih bankovcih, med tem ko bo pri splošno-blagovnih odpadla glavna napaka današnjih bankovcev, t. j. njih omejenost; pomanjkanja denarja ne bo več, radi česar ne bo več niti brezposelnosti ter vseh ž njo združenih nesreč in katastrof. Vsega trgovskega blaga je namreč neizmerno več nego zlata, ker pa bo vse to blago lahko stvorilo podlage za nove bankovce, je jasno, da bo tudi novega denarja mnogo več, nego je sedaj starega.

Lepo, zelo lepo bi bilo vse to, poreče čitatelj, samo da so to lepe sanje. Kako naj se izvrši ta ogromna sprememba? Kje so za to izvežbani ljudje, kje primerna skladišča, kako naj se vse to kontrolira? In stotine in na tisoče takšnih vprašanj in dvomov se pojavi gotovo v raznomislečih glavah čitateljev.

Ne, niso to sanje, pač pa so dvomi sanje in sicer grde sanje. Življenje ni sanja, življenje je realnost in ne pozna vratolomnih skokov, marveč se lepo pravilno in sistematično razvija od stopnje do stopnje, vedno višje in višje. Tudi z ozirom na denar je ono že davno pripravilo sistematični prehod od zlatega do blagovnega denarja in to prehodno etapo, in sicer prvo, tvorijo današnji kreditni bankovci, o katerih sem pisal v že zgoraj omenjenem članku.

Kreditni bankovci prve prehodne etape, t. j. današnji kreditni bankovci, so garantirani z nepremičninami in s tem, kar imenujemo v navadnem življenju kreditna sposobnost zasebnikov, delniških družb in države. O tej garanciji sem v članku «Na dnevnem redu» in drugih svojih spisih dokazal, da ni praktična; povojne inflacijske katastrofe pa so povzročile, da jo je tudi javnost dokončno zavrgla, radi česar nas današnje splošno pomanjkanje denarja z neodoljivo silo potiska v drugo in poslednjo prehodno etapo kreditnih bankovcev.

V bližnji prehodni etapi pa ne bodo več kreditni bankovci garantirani z nepremičninami in kreditno sposobnostjo, temveč s premičninami in sicer s trgovskim blagom.

Praktično se bo to izvršilo na sledeči način: Emisijske banke ne bodo več dajale posojil po sedanjem sistemu: na nepremičnine in odprti kredit, temveč izključno le na produkte, ki bodo pripravljene za prodajo. Takšna posojila bodo dobivale kmetijske in obrtne zadruge, veleposestva, tovarne, rudniki, veletrgovci in zadruge malih trgovcev.

Kmetijska zadruga bo imela n. pr. v svoji zalogi 100 kvintalov sira, ki se na debelo prodaja po 1000 lir kvintal, torej v skupni vrednosti 100.000 lir. Na to množino sira bo dobila od emisijske banke v začetku 50.000 lir posejila (pozneje lahko več) pod sledečimi pogoji: 1. Mora prodajati sir najdražje po tedanji tržni ceni, t. j. po 1000 lir kvintal in ne ceneje od 600 lir za kvintal (to pa zato, da ne pride bančno posojilo v nevarnost). — 2. Dokler zadruga ne poplača emisijski banki vsega svojega dolga, mora po zgoraj določeni maksimalni ceni prodati sir brezpogojno vsakomur, ki ga hoče kupiti in takoj plačati z bankovci domače emisijske banke. — 3. Zadruga ne sme nikomur prodajati sira na kredit. — 4. Dopustiti mora kontrolo emisijske banke, ki se pa omeji na to, da ugotovi pravilnost zaloge blaga, ki jamči za posojilo. — 5. Če se zaloga sira zmanjša za

10 kvintalov, mora zadruga povrniti banki 5000 lir i. t. d., za vsako desetino skrčene zaloge mora odplačati eno desetino dolga, sicer bodo za to odgovorne osebe sojene radi tatvine. Če pa prodane množine sira sproti spopolnjuje z nove produkcijo, ni ji treba vračati posojila. Na pomnoženo zalogo pa lahko dobi nove posojilo v zgornjem razmerju. — 6. Blago mora biti zavarovano.

Obresti na takšna posojila bodo morale biti kolikor mogoče majhne in bodo služile za pokritje upravnih stroškov emisijske banke.

Na ta način bodo dobivala posojila tudi vsa druga, zgoraj navedena gospodarstva.

Iz predloženega primera je jasno razvidno, da bankovci, ki se bodo izdajali za takšna posojila, ne bodo še čisti blagovno-valutni bankovci, temveč le kreditni bankovci z blagovno garancijo.

Garancija teh poslednjih pa je že bolj realna in otipljiva, nego je garancija današnjih kreditnih bankovcev. Lastnik bodočih kreditnih bankovcev bo imel—kakor je razvidno zgoraj—pravico in možnost, jih takoj zamenjati za blago, kar je pri sedanjih kreditnih bankovcih izključeno. S sedanjimi kreditnimi in zlatovaltnimi bankovci se sicer tudi kupuje blago, ali ne radi tega, ker bi bil kdo primoran dati svoje blago za takšen denar, temveč le zato, ker lastnik prostovoljno odstopa svoje blago za denar. Kdor ima v rokah današnje kreditne bankovce, poseduje le dokument, ki mu jamči, da ima pravico do neke tirjatve, o kateri niti ne ve, kdaj bo ali če bo sploh kdaj izplačljiva; zlatovaltni bankovci pa so le lastninski dokument za zlato in ne za vse druge vrste blaga, kar bodo šele kreditni bankovci z blagovno garancijo in pozneje čisti blagovno-valutni bankovci. Že iz tega je razvidno, da bo bodoči denar popolnejši in praktičnejši, nego je sedanji. (Saj se je v času vojne in v inflacijski dobi že dogajalo, da se neke vrste blaga nikakor niso mogle dobiti za denar, temveč le v zameno za drugo blago. To je praktičen dokaz, da ima sedanji denar le relativno oziroma pogojno, med tem ko bo imel bodoči absolutno oziroma brezpogojno pokupne moč.)

V drugi prehodni etapi kreditnih bankovcev (t. j. bankovcev z blagovno garancijo) se bo začel pojavljati že pravi blagovni denar in to v vseh tistih slučaji, ko bo emisijska banka že sama na svoj račun kupovala trgovsko blago in ga plačevala z bankovci. Kakor bodo rastle potrebe po vedno večjih množinah denarja v svetovnem prometu in kakor se bo spopolnjevala tozadevna bančna organizacija z ozirom na strokovno osebje in skladišča, tako se bodo množili slučaji neposrednega nakupovanja blaga od strani banke in se bodo manjšali slučaji odpuščanja kreditov na trgovsko blago, dokler

ne bodo slednjič popolnoma izostali. Takrat bo tudi prenehala druga prehodna etapa kreditnih bankovcev in se bo začela nova doba pravega blagovnega denarja.

Ta doba nam prinese popolno ravnovesje v narodno gospodarstvo, ker bodo množine v prometu krožečega denarja v pravilnem razmerju z množinami za prodajo izgotovljenega blaga. Takrat ne bo več inflacijskih dob, ki povzročujejo zapravljanje narodnih bogastev, ker radi preobilice malovrednega denarja vsi mnogo več kupujejo in konsumirajo nego proizvajajo, pa tudi ne bo več pomanjkanja denarja, ki povzročuje zastoj v produkciji in brezposelnost, ker ni dovolj denarja, da bi se izgotovljene množine blaga redno pokupovale in konsumirale ter odpirala pot novi produkciji.

Blagovni denar bo odprl vrata v dobo miru, dela in reda, to bo pričetek prve, resnično zlate dobe v vesoljni zgodovini, ker se bo v tej dobi kultura razlila ne le na neke narode in sloje, temveč na ves človeški rod.

ŠPORT IN TELOVADBA.

Ljubitelj naše zemlje, mladi turistični načelnik M. D. «Prosvete» - Trst, nam je obljubil sodelovanje. Dal nam je na razpolago vso svojo bogato voljo, da nam pošlje vsak mesec fotografije z izletov turističnega odseka. Pravil mi je: «Koliko lepih koščkov naše zemlje je našim ljudem nepoznanih! Da bi vsak tako vroče ljubil to zemljo, kakor jo jaz ljubim, bi se v vsakem obudilo hrepenenje, spoznati jo vso. Od visokih gor pa do globokih jam, vse bi prepotovali.»

Da obudimo torej turistični čut v naših ljudeh, bomo takšne slike zadovoljno priobčevali. Današnji dve sliki nam predočujeta vrh Slavnika in pa kraško skalovje Rožne doline pri Dragi.

Pomlad se bliža, poletimo ven v naravo, kjer je za vsakega skrit košček parađiža!

Rado Fač.

Mirko Luin :

Lahka atletika.

4. TRAINING.

Srce, pljuča in mišičevje so organi človeškega telesa, ki so pri gojenju lahke atletike najbolj zaposleni, zato moramo nanje polagati največjo skrb in paznjo, kar dosežemo s smotrenim trainingom. Poleg namena, da bi ojačil in osposobil navedene organe za tekmovalja, ima training (izg-trening) namen izvežbavati lahkoatleta predvsem tehnično, podati mu v vsaki disciplini potreben stil ter ohraniti ga v najboljši formi.

V sprintu — stometrskem teku — opravlja srce in njega mišičevje ogromno delo. (Srce utriplje 140—160 krat v min.) Netrenirano srce ne prenaša napora, njega mišice se utrudijo; ob vsakem nadaljnjem naporu se srčne mišice izčrpajo, kar povzroči razširjenje srca. Športna kariera je s tem končana — razširjeno srce ne sme več prenašati napora in lahkoatlet se mora brezpogojno odreči športu. Stometrski start netreniranega športnika je temu pogubonosno lahko za vse življenje. Obvarovanje napram razširjenju srca je lahko — previden training, ki obstoja v teku na dolge proge, poveča težo srca ter ojači njega mišice. (Teža srca znaša pri nešportniku 0.4% celotne telesne teže, med tem ko pri športniku-tekaču 0.5-0.6%, t. j. tako zvano športno srce.) Trainingi naj ne bodo preostri, ker že ti lahko kvarno vplivajo na srce.

Med tem ko se stometrška proga preteče v cca. 12 sek., ne da bi tekač med tem le enkrat oddihnil, pridejo v daljših progah do veljave dobra pljuča. Napor teka zviša telesu potrebo po kisiku, zato se dihalna frekvenca znatno poveča, prostornina vdihanega ter izdihanega zraka zavzema obširnejše dimenzije, prepona, medrebrno in pomožno mišičevje ostro deluje, kar povzroča utrujenost. Ta utrujenost istotako kvarno vpliva na športno zmožnost celotnega telesa kakor utrujenost ostalega pri teku delujočega mišičevja. Da zadosti dihalni aparat ogromni potrebi po kisiku, moramo razširiti prsni koš, kar je s sistematičnim trainingom, združenim s pravilno tehniko dihanja, lahko izvedljivo, posebno pri mladem organizmu, kjer hrustanec med prsnico in rebri še ni povapnel.

Oglejmo si dihanje pri športnih vežbah. Pri napornem teku je vdihavanje globoko, med tem ko je izdihavanje površno, kar ovira izločevanje telesu škodljivega ogljikovega dvokisa. Tozadevno moramo skrbeti za krepko izdihavanje, kar dosežemo z najrazličnejšimi dihalnimi vajami. Lahko izvedljiva je vaja, ki jo izvršimo pri sprehodih na ta način, da 6 korakov vdihavamo, 7—8 korakov izdihavamo. Nadalje dihamo pri teku predvsem spodnji deli pljuč, radi tega moramo skrbeti za krepko ventilacijo pljučnih vršičkov. To dosežemo z gojenjem veslanja, ki splošno dobro izpopolnjuje training teka. Pri športnih vežbah dihamo po možnosti skozi nosno votlino ter ne zadržujemo zraka predolgo v sebi. Pri metih krepko izdihnemo v trenutku, ko prenesemo moč telesa oziroma zamah obrata ali zaleta na orodje. Z rednim gojenjem dihalnih vaj, ki so poleg izjem združene že v telovadnih prostih vajah, si športnik pridobi v teku lahko in enakomerno dihanje ter s tem mnogo na športni krepkosti.

Po močnem poletnem trainingu naj se v zimskem času opuste vsi trainingi na igrišču — v naravi; telo in mišičevje posvečajmo zimskim vežbam — telovadbi. Telovadba naj zavzema le proste vaje posameznih udov ter celega telesa, kar naj se izvrši izmenjaje se tako, da se celotno telo ohrani močno in prožno. Zimski training spočije mišičevje, ki se med tem razvija — ter pripravlja telo za tekmovalja sposobno. Vsako tekmo-

vanje brez predčasnega traininga na igrišču je lahkoatletu škodljivo — ves zimski training je brezuspešen.

Po zimskem trainingu je v mesecih februarju — marcu priporočljiv gozdni tek (cross - country), ki nam s svežim gozdnim zrakom, nudi zdravja in novih moči, s katerimi se lahko v nadaljnjih, toplejših mesecih podamo na igrišče, kjer pričnemo s temeljitimi pripravami za lahkoatlet-ska tekmovanja. — Povsem napačni so pri nas trainingi, kjer vidimo športnike dhrjati po igrišču v divjem sprintu, izmučene in upehane metati disk z namenom, da bi dosegli najboljši met... pri tem pa tehnika, stil —? Training ni tekmovanje, ni preizkušnja lastne moči, ker v to svrhu imamo lahkoatletske meetinge (izg. mitinge), imamo prvenstvena tekmovanja — o namenu traininga smo obravnavali. —

Trenažni teki, skoki, meti naj se vrše pod nadzorstvom trenerja, kate-rega opazke in mnenje moramo pazno upoštevati. Pred trainingom in po njem naj se izvrši masaža ter nekaj telovadnih vaj — po trainingu ne pre-dolgo trajajoča topla ali mrzla kopel, nato po možnosti zdravniška preiska-

va, za katero bi bili poklicani posebni športni zdravniki. Na te žal, danes še ne moremo računati, vendar nameravam ob priliki dotakniti se tudi tega vprašanja.

Pred tekmovanji izvršimo lahko masažo nog, nekaj kratkih sprintov ter nekaj metrov stilnega teka. Startno razburjenje, ki utrudljivo vpliva na srčne mišice, odpravimo s kratko dihalno gimnastiko — tozadevno je priporočljivo nekaj taktov krepkega dihanja, posebno izdihavanja.

Trajanje traininga ter vprašanja, v kakšnih presledkih naj se training vrši; ni mogoče določiti. Lahkoatlet mora sam raziskovati, kolikotrajen training mu najboljše koristi, ob kakšnih prilikah naj se ta vrši i. t. d. V ta namen naj vodi športni zapisnik, v katerega naj zabeleži traininge, uspehe v tekmovanjih, razne vplive na telo, utrujenost in slično. Iz teh podatkov mu bo jasno viden napredek, vidna mu bo morebitna potreba po zvišanju, po izpremembi trainingov.

Udejstvovanje lahkoatleta v drugih panogah športa ni priporočljivo, ker napravijo neke panoge, radi različnega mišičnega razvoja mišičevje trdo, neprožno — obratno pa priporočam, predvsem nogometnikom in hazenašicam, gojenje lahkoatletike, ki jim izborno izpolnjuje traininge nogometa ozir. hazene.

IZ ŽIVLJENJA IN SVETA.

Zj.:

Društvom v premislek.

Naša prosvetna društva preživljajo že dolgo let hudo krizo v svojem najglobljem bistvu, ki mnogim grozi, da postane naravnost katastrofalna.

Kriza tiči v stvarnih ciljih (pravim stvarnih, resničnih, ne samo v društvenih pravilih napisanih) in potrebah društvenega življenja, ki so se popolnoma spremenili od njegovega početka pa do danes.

Vživeti se moramo v dobo, ko je pri nas društveno snovanje začelo. Široki naši sloji niso imeli smisla ne razumevanja za izobraževanje. Spomniti se moramo, da mnogi, mnogi niti svojih otrok niso hoteli pošiljati v šolo in so oblastva morala uporabiti zakon, da so jih prisilila k temu. Lahko si mislimo, kakšne reve so bile takrat prostovoljne izobraževalne organizacije. Zato je moralo biti društveno življenje čim bolj privlačno, čim bolj zabavno, da je privlačevalo mladino in mu privzgojevalo razumevanje za izobraževanje. Javne dramske in pevsko-glasbene prireditve, z velikim pompom in v obliki manifestacij prirejene, ter pripravljanje zanje je bilo in je ostalo po veliki večini do danes skoro edino in izključno delovanje naših društev. Čitalnica, t. j. časopis v društveni sobi, ki ga je le redko kdo čital, na tej trditvi ne izpremeni mnogo. Knjižnico je pa itak imelo le redko katero društvo. Napredek se je sem in tja pokazal v tem, da so imele te prireditve namen, priboriti naši narodni umetnosti dostojno mesto v javnosti. Povsod pa so te prireditve postale sredstvo za pridobivanje denarja.

Takoj je opaziti, kje je usodni pogršek! — Pravi namen današnjega društva mora biti edinole tale: Dati prave, globoke srčne in umske izobrazbe, gospodarskega znanja, družnega-socialnega duha, poleg skrbi za telesno zdravje. — To se da doseči s stalnimi društvenimi sestanki, s predavanji, čitanjem poučnih knjig in časopisov (gospodarskih, leposlovnih, družinskih, političnih i. t. d.) ter javnim razpravljanjem o tem. Poleg tega s knjižnicami, petjem in glasbo. Za privlačnost, zabavo in umevanje umetnosti v društvu naj skrbe stalne društvene prireditve. Za telesno zdravje in družabnost pa naj skrbe društveni izleti, poleg telovadbe in športa.

K temu nas sili še nekaj drugega. Društva so živela zato, da so prirejale in so iz prireditev črpala tudi denarna sredstva za svoj obstanek. Danes so javne prireditve skoro nemogoče in bodo v bodoče še manj iz dveh razlogov. Prvič, ker je gospodarski položaj ljudstva takšen, da se z dohodki prireditev pogosto niti visoki prireditveni stroški ne krijejo, drugič jih pa oblastva le redko in nerada dovoljujejo. Zato je zelo važno da se zavedamo tega, da bodo ona naša društva, ki žive le za javne prireditve in od javnih prireditev, hirala, dokler ne bodo končno tudi umrla — našemu javnemu življenju pa tudi z onimi redkimi prireditvam ne bodo izkazala posebnih uslug. Spodbude za izobraževanje našemu ljudstvu več treba ni, pač pa izobrazbe same. Zato se zavedajmo, da duh časa zahteva globokega in neprestanega notranjega društvenega izobraževanja, po drugi

strani pa zahteva, da uredimo to delo tako, da bodo ta društva denarno izhajala tudi brez dohodkov od prireditev.

Zatorej na delo, dokler je čas!

Vpliv alkohola na napredek v šoli.

Neki dunajski učitelj je preiskal vpliv alkohola na uspeh šolskih otrok; 591 otrok, od teh 217 dečkov in 374 deklic. Zaključek je bil tale: Alkohol ni pilo 134 otrok: dober uspeh 42%, slab uspeh 9%; izjemoma je dobilo alkohol 164 otrok: dober uspeh 34%, slab uspeh 9%, vsak dan enkrat je pilo alkohol 219 otrok: dober uspeh 28%, slab uspeh 14%; vsak dan dva krat je pilo alkohol 71 otrok: dober uspeh 24%, slab uspeh 18%; vsak dan tri krat so pili alkohol 3 otroci: dober uspeh 0%, slab uspeh 67%. Uspeh pri neoznačenih odstotkih je bil srednji. Ali si moremo vpliv alkohola bolj nazerno predstavljati, nego nam govori ta tabelica?

Monopoliziranje svetovnih sirovin.

Vsakdo se je v preteklem letu z začudenjem vprašal, zakaj je angleška stavka toliko časa trajala in zakaj je angleška vlada ni hitro končala, ko ima vendar preizkušeno stoletno prakso, s katero gospodarske krize zelo hitro premaga. Zdi se, da ima angleška vlada še važnejša vprašanja pred seboj, da nadomesti stroške premogovne stavke na drugi strani. Če natančno premišljujemo, vidimo, dogodke, ki pomenijo takorekoč novo razdelitev zemlje, vsaj kar se tiče sirovin. Vidimo, da si osvajajo nekatere za svetovno gospodarstvo prav važne sirovine nekatera velika središča in da lahko že govorimo o monopoliziranju svetovnih sirovin.

V železu in premogu Anglija ne bo mogla dobiti monopola, zato se za to dvoje manj zanima. Ona hoče gospodovati. Ker ne more gospodovati pri premogu, je izbrala druge sirovine, s katerimi hoče dva krat ali tri krat nadomestiti izgubo, povzročeno po stavki. Anglija ima na primer v svojih kolonijah 89½% vse svetovne dobave nikla v rokah, 66% jute i. t. d. Posebni davek, ki ga plačuje Angliji ves svet, gre pri kavčuku do 70%, pri kositru do 82%, drugod približno toliko. Vsote, ki jih Anglija pri tem zasluži, so ogromne. Ta dobiček sam krije vse skrbstvo za angleško brezposelnost. Da je pri takšnih razmerah urejevanje cen in dobička nekaj lahkega, nam kaže zvišanje cen za kavo v letu 1917.; s tem zvišanjem so Angleži kljub konkurenci vsega sveta prodrli. Tako dela sedaj Anglija s kavčukom; urejuje njegov izvoz in drži cene umetno na višku. To se da statistično natančno ugotoviti. Samo Amerika, ki porabi največ kavčuka, je dala Angliji zaslužiti pri kavčuku 1000 do 2000 milijonov lir; to je več nego dvakratna izguba na dobičku pri železu in premogu.

Energični ameriški državni trgovinski tajnik Hoover je ponovno opozarjal na to nevarnost in je izračunal, da plača Amerika na leto 600 milijonov dolarjev posebnega davka samo za takšne svetovne monopole. Neka cenitev pravi, da je dobila Anglija leta 1925. iz enega samega takšnega monopola nad 6 milijard lir čistega dobička.

Umetna ureditev produkcije in cen, v čemer ima Anglija nedosežno prakso, ki se ne javlja samo pri kavčuku, temveč tudi pri kininu, solitru, jodu, kositru, kaliju i. t. d., je povzročila v Ameriki toliko vznemirjenja, da govorijo ameriški krogi večkrat o «umetni tvorbi blagovne lakote, o samoljubnem izkoriščanju sveta» i. t. d. Amerika se bori proti temu tako, da takšnih podjetij noče podpreti z denarjem, da zagovarja varčevanje v kavčuku — kar je težko mogoče — da sama napravlja plantaže in dviga po zgledu Anglije cene pri tistih sirovinah, pri katerih ima ona prvo be-

sedo: pri bakru, petroleju, bombažu i. t. d. Angleži seveda na to odgovarjajo in opozarjajo na ameriško politiko pri določevanju cen za konopljo, bombaž i. t. d. Vse to kaže na že precej dozorelo razdelitev sveta glede preskrbe z najvažnejšimi sirovinami, na svetovne monopole in — s tem v zvezi — na dviganje cen dotičnih sirovin.

Umetniki stradanja v živalstvu.

Ta ali oni je videl umetnika v stradanju, ki se zapre v stekleno skrinjo in za denar kaže ljudem svojo umetnost. Govoré, da se ti umetniki le radi odtegujejo strogemu nadzorstvu. No, znanost lahko precej natančno odgovori na vprašanje, koliko časa lahko živi brez hrane katera koli žival in tudi človek, bolje nego nas more o tem prepričati umetnik v stradanju.

Iz uspehov, ki smo jih dosegli pri poizkusih z živalmi, lahko izračunamo, koliko časa lahko prestane brez jedi človek pod enakimi pogoji kakor poizkusna žival. Če se miš, ki tehta 18,5 gramov, izstrada po 6—7 dneh, tedaj je ta doba za človeka 15,6 krat večja, tako lahko strada človek od 93 do 109 dni. Pes, ki tehta 20 kg, lahko prenese brez jedi do 60 dni; v primeri ž njim lahko prestane človek brez hrane do 89 dni. Smrt radi izstradanja nastopi, če se telesna teža stradajočega zmanjša na štirideset ali petdeset procentov. To se zgodi pri človeku po 54. do 58. dneh. Seveda igra pri tem važno vlogo tudi telesno zdravje tega ali onega človeka. V teoriji se je mogoče ohraniti pri življenju brez jedi od 75 do 100 dni.

V naravi imamo vse polno umetnikov stradanja v živalstvu, ki prenesejo mnogo več nego človek in ne zahtevajo še posebne vstopnine za to. Na primer hrček in polh, ki se po dva do tri mesece poživigata na vsako hrano. Suslik se posti še nekoliko dalje, svizec in netopir privoščita svojemu želodčku celo pol leta počitka. Žive se od masti, ki so jo bili prej nabrali in izgubé precejšnjo količino svoje teže; vendar so potem, ko se prebudé, prav tako zadovoljni in zdravi kakor poprej. Delovanje telesa je med spanjem skrčeno na najnižjo mero. Dihanje traja dalje, sicer bi žival zaspala v večno spanje, a je zelo zmanjšano. Netopir dahne enkrat v četrť ure, svizec samo dva krat do tri krat v minuti, ko dahne v budnem stanju šestdeset krat. Kri zmanjša svojo toploto.

Te živali pa niso edine, ki se lahko vzdržujejo tako dolgo brez vsake hrane. Ne samo «rojeni» zimski zaspenci, med katere lahko štejemo tudi ježa in veverico, lahko prestanejo dolgo brez hrane; imamo tudi še druge živali, ki se rade odtegujejo vsakdanjim skrbem in prespijo pasje dneve. Tako leže medved na mehko ležišče in živi od masti, ki jo je nabral v jeseni. Le včasih ga naženeta lakota in žeja, da se zopet prebudi in gre na plan. Mroži, ki so znani po svojih dragih kožuhih in ki domujejo na skalnatih otokih Aljaskе, stradajo po cele mesece radi — ljubezni. Pet mesecev dolgo se potepajo po morju, ne da bi šli na suho, in si zredijo masten trebušček. V začetku maja zlezejo do sedem stotov težki samci na suho in čakajo na samice. Izmed došlih si izberejo harem po štirideset živali, ki ga ljubosumno varujejo. Parijo se od začetka maja do avgusta; pri tem ne jedo in ne pijejo in niti za hip ne zapusté pečine; tudi spijo zelo malo.

Podobno je tudi z lososi, ki na dolgem potovanju, ko gredo na drstenje, ne uživajo ničesar ne na poti tja ne nazaj. V nekaterih krajih traja to do sto in dvajset dni.

Pri nekaterih živalih opazujemo še večjo vztrajnost. Pri žabah so s pomočjo umetnega mraza podaljšali zimski spanec na tri leta in pol, a so se po tej dobi živali zopet prebudile v življenje, ko jih je prešinila to-

plota. Enak poizkus so napravili s kačami, ki tudi v budem stanju vzdržé zelo dolgo brez jedi. Nekatere ribe — med temi jegulje — se zakopljejo v blato in prespijo zimo. Tudi žuželke prespijo mrzlo zimsko dobo.

Živali ne presili k spanju samo zima, ampak tudi suša. Ne samo žabe, tudi krokodili in nekatere želve se ob pomanjkanju vode zakopljejo v blato, odrevené in počakajo novega dežja in vode, ki jih oživi. Zgodilo se je, da so na ta način zakopane živali z blatom vred prinesli iz Afrike v Evropo in so jih tu oživeli z vodo. Celó nekatere ribe imajo svojstvo, da ob suši otrpnejo v blatu in zopet oživé.

Umetniki v stradanju so tudi polži s hišico; potegnejo se v notranjost, zaprejo vhod z apnenčasto lupino, puste luknjico za zrak in počakajo mirno spomladi.

Začeli smo pri sesalcih in prišli do polžev. Če gremo še navzdol, do nižjih vrst živali, bomo zadeli na prava čuda stradanja. V suhem prahu žleba čaka medvedič cela desetletja, da kane nanj kaplja dežja, ki ga znova oživi, da se splazi dalje. Živa nit (*Gordius aquaticus*) se prebudi celo po tridesetih letih. Če bi opazovali v tem oziru živali pod mikroskopom, bi spoznali še večja čuda.

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Ksaver Meško : Mladini. *)

Nekoč je imel pri nas Meško velik sloves, še celo Cankarju so kritiki očitati, da se je hodil učiti k njemu. In kako je poznan v tujini! Nobenega našega pisatelja razen Cankarja ne poznajo tujci tako kakor Meška. Vsa njegova važnejša dela so prevedena v češčino, v nemščini je izšel Meško pred vsakim drugim našim pisateljem, poznajo ga tudi Italijani. Opozorjam samo na člnek o njem v «Piccolu della Sera», kjer ga šteje Urbanaz-Urbani med najboljše sodobne pisatelje.

Ni čudno tedaj, da pričakuje vsak od Meška nekaj res dobrega. Ali kdor seže po najnovejši Meškovi knjigi «Mladini», jo odloži zelo razočaran. Kje je tu slavni naš liriki in mojster črtice?

O knjigi ni vredno izgubljeni besedi. Pesmi so verzificirana proza brez vsake opojnosti, črtice pa so pisané v pridigarskem tonu in ne morejo mladini do srca. Skratka: prava jesen. Pa naj piše tu Meško o solncu, o pomladi in cvetju: vse je brez topline, cvetje brez dehtenja, kakor iz voska ulitó. Ves trud založništva in ilustratorja Bambiča, da bi dvignila zbirko, je zaman. Meško je stopil s to knjigo, na pot, po katerih sta hodila v svojih poznih letih Aškerc in Gregorčič.

Še nekaj, kar že govorim o tem. Čul sem, da nameravajo izdati v Gorici Gregorčičevo literarno zapuščino. Kakšna je ta zapuščina, ne vem, a slišal sem, da so to stvari brez vsake umetniške vrednosti. Če je to res, naj zbirka raje ne izide! Z objavo Gregorčičevih slabih stvari pomažemo samo njegov spomin!

Albert Širok.

*) Ksaver Meško : Mladini. Izdala Katoliška knjigarna v Gorici, 1927. 120 strani s sliko in svojepisom pisateljevím, s 23 risbami Milka Bambiča. Uvod spisal Venceslav Belé. Stane v navadni opremi 5 L, v gosposki 8. Za Jugoslavijo po dnevni valuti. Dobi se v vseh knjigarnah.

Uredništvo je prejelo knjigo :

Pavla Makučeva, učiteljica: «Pravilni in nepravilni glagoli v italijanščini». Gorica 1927. Izdala Katoliška knjigarna v Gorici. Čedna knjižica obsega priročne in pregledne tablice z vsemi pravilnimi in nepravilnimi italijanskimi glagoli. Prav potrebna publikacija za vse, ki se učijo italijanščine in še niso utrjeni v glagolu. 2 L.

„Rjovi“ Kitajska !

Iz poročila Marije Markovičeve (Querschnitt) posnemamo: Vsevolod Meyerhold je velik ruski režiser; eno zadnjih njegovih del je uprizoritev drame «Rjovi, Kitajska!», ki jo je spisal Tretjakov. Delo je povzeto iz resničnega življenja in predstavlja boj kitajskih kulijev (težakov) proti Angležem. Delo je imelo velik uspeh; ne samo radi drame, ampak tudi radi uprizoritve. — Prizorišče: Vodni kanal, po njem plavajo kitajski čolni. Zadaž leži angleška ladija in grozi z namerjenimi topovi. Spredaj je cesta, ki valovi ljudi: godci, akrobati, kramarji, potujoče kuhinje in drugo. — V prvem dejanju razkladajo blago. Ogromne množine vreč in zabojev je nakopičenih, kuliji jih prekladajo med vpitjem. Lastnik blaga, Američan, jim plačuje, jih slepari, slednjič jim vrže pest drobiža v obraz. Kuliji ga sovražijo, ker dela ž njimi kakor z živino. Nastane pretep. Američan pade v vodo in se utopi; čolnar, ki je povzročil pretep, zbeži pred kaznijo. — Drugo dejanje: Na angleški ladiji je utop Američana vzbudil veliko razburjenje. Kapitan zahteva smrtno kazen dveh kulijev, sicer bo streljal na mesto. Majhen kitajski deček, ki služi na angleški ladiji, tega zatiranja ne more prenesti, zato se obesi. — Tretje dejanje: Žreb določi, kateri izmed kulijev bo umorjen. Težek prizor, prenasičen srda in odpora proti Angležem. Na smrt obsojeni Kitajci sedé z lesenimi kladami na vratu. — Zadnje dejanje: Pogreb mrličev v procesiji z godbo in zastavami, ki se spremeni v demonstracijo proti Angležem. V trenutku najvišje ekstaze eksplodirajo bombe, ki so obešene v gledališču in zagrmijo občinstvu: «Rjovi, Kitajska!» — V tej drami ni glavnih ulog. Ljudstvo, kuliji, Kitajska je glavna uloga. — Jasno je, da je ta uprizoritev napravila velik vtis, posebno na mladino. **Febus.**

UREDNIŠKE BELEŽKE.

Naš list ni novorojenček, ampak prerojenček; morda je baš to vzrok, da je vzbudil s svojo prvo številko toliko besed proti sebi in — bodimo odkriti — tudi zanj jih je bilo nekaj. Vsem nihče ne ustreže. Tega se list zaveda. Vendar je naša želja ustreči kolikor mogoče velikemu številu. Biti pa si moramo na jasnem, kaj je naš smoter, katere naloge moramo izvršiti. Ali smo literarna ali znanstvena revija? Ali smo list za začetnike, dijaško ali društveno glasilo? Morda mladinski list, ali pa družinski mesečnik? — Mi smo mu dali podnaslov družinska revija; izvrševati pa mora vse tiste naloge, ki so danes nerešene, zamašiti vse vrzeli, ki se kažejo. Radi tega mora biti list leposloven v toliko, v kolikor nimamo leposlovnega lista; njegova dolžnost je, da priobčuje v prvi vrsti najboljše prispevke tu živěčih leposlovcev, dasi je želeti, da bi bili ti prispevki takšni, da jih razume in občuti večina bravcev. List mora gojiti tudi znanstveni del in se dotikati pred vsem naše zemlje, bodi si v kulturno-zgodovinskih, zemljepisnih ali prirodopisnih člankih i. t. d., in prvi vrsti zato, da homo dobro poznali našo zemljo in da se je bodo s pomočjo nas tudi drugi učili

spoznavati. Poleg tega mora list zaznamovati vse kulturne pojave pri naših bratih in v ostalem svetu, kakor ne sme prezreti važnih dogodkov v napredku znanosti i. t. d. Vse to nam je potrebno, kakor bo potrebno še marsi kaj, pri čemer se bo izobraženec nasmehnil, preprosti človek pa bo z zanimanjem bral; list bo moral streči na dva kraja in bo imel težko nalogo, ki bo le težko poplačana s hvaležnostjo, če bo količkaj podoben zamisli uredništva. Vendar pa ne bo samo na uredništvu krivda, če list ne bo takšen, kakršen bi moral biti. Leposlovja že imamo — ali znanstvenih člankov nam manjka in drobnihotic iz raznih področij! Izobraženci, kadar boste zagledali v listu vrzel, sedite in napišite člančič, ki naj ne bo predolg, juristi, zdravniki, vzgojniki, ljudje, ki se bavite z zgodovino naših krajev, z nabiranjem narodnega blaga, s prirodopisjem, z zemljepisjem in drugim, storite svojo dolžnost nasproti sebi, nasproti listu in nasproti narodu. Le na ta način bomo naredili list takšen, kakor ga želi uredništvo in naročniki.

* * *

Uredništvo ni treba, da se identificira s prispevki, ki so podpisani s polnim imenom. To si morajo naši čitatelji zapomniti. Radi sprejemamo stvarne kritike o vsebini našega lista in če je kaj v njem, s čimer se kdo ne strinja, mu dajemo prostor za odgovore. Resna polemika služi vedno k razčiščenju pojmov in vzgaja ljudi k premišljevanju. Zato bo naš list sprejemal kakršne koli dobre prispevke, pa naj pridejo s katere koli strani. Mislimo, da se da edino na ta način izvajati tisto načelo, ki smo si ga postavili za naše delo: biti objektivni do vsakogar, podpirati vsakogar, ki hoče v našem listu ljudstvu nekaj povedati. To na račun tistih, ki čitajo in kritizirajo. Glede tistih, ki pišejo, pa tole: Proste roke si mora uredništvo ohraniti tudi glede njih in bo v zadnji inštanci le ono odločalo, v kakšnem smislu bo list urejevan, brez ozira na mnenje eventualnih «omizij».

JAPONSKI HUMOR.

Jaji je prišel k svojemu prijatelju Kiti in planil v sobo: «Kita, pojdi naglo z menoj, tvoje mrtvo truplo sem videl.» Kita je skočil iz hiše, šel v bližnjo vas in res našel na mrtvaškem odru človeka, ki je bil njemu čisto podoben. Tedaj je Kita naložil lastno truplo na ramo in ga nesel domov. Med potjo pa so mu prišle misli, ustavil se je in vprašal: «Jaji, da je truplo, ki leži na mojem hrbtu, moje, o tem ni dvoma. Toda, kdo je mož, ki me nese?»

* * *

Oče in sin sta na tihem vdana pijanosti in menita oba, da drug za drugega ne ve. Neke noči pride sin tako pijan domov, da se mu vse vrti pred očmi. Oče ga zmerja: «Že zopet

prihajaš takšen domov! Čemu se pa vrtiš neprestano? Ne dobiš mojega premoženja po moji smrti, če se ne poboljšaš.» Sin mu odvrne: «Prvič, jaz nisem niti malo pijan, drugič pa takšne hiše, ki se tako vrti, niti ne maram ne!»

* * *

K duhovniku je prišel nekoč težak in mu potožil, da mu žena noče kuhati riža in porabi ves denar za to, da se lišpa. Ravno danes mu je zopet dejala, da je pes ves riž pojedel. Duhovnik ukaže privedi ženo in prinese psa, nato položi psa na tehtnico in vpraša ženo: «Koliko je bilo riža?» — «Dva kilograma.» — «Dobro,» je dejal duhovnik, «tu sta dva kilograma riža — kje je pa potem pes?»

Rešitev nalog iz 1. št.:

1. KRIŽANKA.

Navpično: 1. Ob; 2. pampa; 3. Anton; 8. Ivo; 11. sraka; 14. ko; 19. Nanos; 20. danes; 21. the; 22. ris; 23. Atila; 24. vihra; 25. ton; 26. Eva; 27. Gorki; 28. ha; 29. ena; 30. oh.

Vodoravno: 1. on; 2. pav; 3. ah; 4. barva; 5. Irena; 6. mah; 7. Pir; 8. Istra; 9. Atene; 10. Odesa; 11. snaga; 12. lir; 13. Ida; 14. Kemal; 15. Krško; 16. os; 17. aga; 18. ih.

2. RAČUNSKA NALOGA NA ŠAHOVSKI DESKI.

1000	100	200	400	90	70	50	17
70	90	17	50	100	100	200	400
400	200	100	1000	17	50	70	90
50	17	90	70	400	200	100	1000
200	400	1000	100	50	17	90	70
17	50	70	90	200	400	1000	100
100	1000	400	200	70	90	17	50
90	70	50	17	100	1000	400	200

5. PRESTAVLJALNA NALOGA

IZABELA

ROMUL

MERI

ADAM

JOŽKO

ADULAR

Začetne črke navzdol in končne navzgor dadó ženski imeni Irma in Jaromila

Vseh treh nalog ni rešil po zamisleku njih avtorjev nihče. Križanko bi rešitelji, ki so se javili, rešili vsi, da niso nekateri namesto 5. vodoravno «Irena» (kakor zahteva sestavljalka in kakor so napravili nekateri rešitelji) napisali «Ivana»; 2. nalogo so rešili vsi, ker dopušča avtor različne rešitve (objavljena je ena izmed mnogih); pri 3. nalogi so se dali nekateri zavesti po tem, da je mogoče z navedenimi šestimi imeni oz. z njihovimi začetnimi črkami sestaviti ime «Marija», na kar sledi iz končnih črk «R o a l m i», ki ni nobeno žensko ime.

Nagrado 50 L razpisujemo zopet za pravilno rešitev današnjih treh nalog. Rok do 10. marca. Opozarjamo, da more biti nagrajen le celoletni naročnik «Našega glasa», ki je poleg tega naročnino najpozneje do 10. marca vso plačal. Na sličen pogoj so pozabili nekateri, ki so poslali rešitve nalog iz 1. št.

V prihodnji številki pričnemo objavljati tudi šahovske naloge, ker je tiskarna že dobila primerne tipe. Za takšne naloge se priporočamo vsem, ki jih znajo sestavljati.

POPRAVI: «Izgubljena pisma», str. 52., 15. vrsta od spodaj: A moj Bog NI Bog moslemov i. t. d. — «Umetniki stradanja v živalstvu», str. 70., 1. vrsta: v BUDNEM stanju. — V «Mrtvaškem dihu» je na 46. str. po 13. vrsti izpadla vrsta: «Jože, zakaj bežiš pred mano?»

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik! F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani šte. 42, Trst (Sv. Jakob)

VODA „DELL' ALABARDA“

proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsted tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani štev. 42. :::::

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuli živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L 8.50. — Za popolno ozdravljenje je treba še 6 steklenic.

::::: Izvrstne Švedske kapljice sv. Antona za želodec. :::::

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje ~~po 4 1/2~~ po 4 1/2. Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obrestna mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). — Uradne ure za stranke od 8:50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zaprt. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slov. den. zavod.

Franc Janhuba

Trst, via Torricelli 7

priporoča svojo

KROJAČNICO

Delo solidno, cene zmerne.

ima tudi razne vzorce na izbero.

TVRDKA

Franc Knežič

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek.

Trst (7.) Corso Garibaldi štev. 24.
(lastno posloplje.)

Just Maurič

TRGOVINA Z MEŠANIM IN KOLONIALNIM BLAGOM

Na debelo in na drobno.

Via dell'Istria 14 - TRST - Via dell'Istria 14

ZOBOZDRAVNIK

DR D. SARDOČ

špecialist za ustne in zobne bolezni, perfekc. na dunajski kliniki

ima svoj ambulatorij

v TRSTU, Via M. R. Imbriani št. 16/III

(Prej via S. Giovanni)